

Narodne bajke u suvremenim slikovničkim preradama

Rašić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Rijeci, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:189:472349>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Teacher Education - FTERI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Ivana Rašić

Narodne bajke u suvremenim slikovničkim preradama

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Integrirani preddiplomski i diplomski sveučilišni učiteljski studij

Narodne bajke u suvremenim slikovničkim preradama

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Dječja književnost

Mentor: doc. dr. sc. Maja Verdonik

Student: Ivana Rašić

Matični broj: 0242023335

U Rijeci,

rujan, 2019.

ZAHVALA

Želim zahvaliti svojoj mentorici na danim savjetima i smjernicama prilikom izrade diplomskog rada.

Također veliku zahvalnost iskazujem svim ljudima koji su mi pomogli svojim savjetima tijekom pisanja diplomskog rada.

Posebnu zahvalnost želim izraziti svojim roditeljima. Velika im hvala na svojoj podršci koju su mi pružili tijekom mog studiranja.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam završni rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentoricom. U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu završnog rada i poštivala odredbe Etičkog kodeksa za studente/studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.

Vlastoručni potpis:

Sažetak

Tema ovog diplomskog rada jest narodne bajke u suvremenim slikovničkim preradama. Rad obuhvaća analize suvremenih izdanja hrvatskih narodnih bajki u formi slikovnica. Analiziraju se narodne bajke koje je priredila Maja Bošković-Stulli u *Narodnim pripovijetkama* 1963., objavljene kao slikovnice u ediciji *Etno priče* (2006), čije je tekstove prepričala suvremena hrvatska književnica Sanja Lovrenčić, a ilustriralo ih je više suvremenih hrvatskih ilustratora. Slikovnice edicije *Etno priče* (2006) karakteriziraju postmoderna obilježja hrvatske dječje književnosti. Slikovnice autorice Sanje Lovrenčić pisane su hrvatskim standardnim jezikom, jasno je određeno vrijeme i mjesto, a većina likova su personalizirane životinje. Svaka slikovnica je šaljivog sadržaja i sretnog završetka. Slikovnice u ediciji *Etno priča* primjerene su djeci predškolske dobi i djeci ranog školskog uzrasta. U njima nasilja nema, događaji su veseli i humoristični. Svaku slikovnicu ilustrirao je drugi umjetnik prepoznatljiv po svom vlastitom stilu. Ilustratori su uspjeli slikom stvoriti i mladom čitatelju dočarati scenografiju, ambijent i ljudske emocije. U slikovnicama s tekstovima Sanje Lovrenčić, slike i tekst se većinom nadopunjuju, a na pojedinim ilustracijama dodani su i natpisi koji dodatno objašnjavaju događaj. Autorica Sanja Lovrenčić uspjela je preraditi i na svoj, suvremen, način stvoriti nove priče i djeci mlađe školske dobi približiti putem slikovnica bajke koje su dio narodne baštine.

Ključne riječi: narodne bajke, slikovnica, Sanja Lovrenčić, Etno priče

Abstract

The topic of this graduate thesis is folk fairy tales in contemporary painting. The paper covers the analysis of contemporary editions of Croatian folk tales in the form of picture books. The folk fairy tales made by Maja Bošković-Stulli in *Narodne pripovijetke* in 1963, published as a picture book in the edition of *Ethno story* (2006), whose texts were revealed by contemporary Croatian writer Sanja Lovrenčić and illustrated by several

contemporary Croatian illustrators. Editorial paintings *Ethno story* are characterized by the postmodern features of Croatian children's literature. Her picture books are written in Croatian standard language, they have clearly defined time and place, and most characters are personalized animals. Each picture book has a humorous content and happy ending. Ethnographic stories in editions of the *Ethno story* are intended to children of preschool age and children of early school age. There is no violence in them, the events are happy and humorous. Each illustration was illustrated by another artist recognizable in his own style. The illustrators have succeeded in creating a picture, and the young reader can imagine scenography, ambience and human emotion. In the picture books of Sanja Lovrenčić, illustrations and text are mostly supplemented, and some illustrations are also provided with inscriptions that further explain the event. The author Sanja Lovrenčić managed to elaborate in her own, contemporary way to create new stories and to bring young children closer to the fairytale pictures that are part of the folk heritage.

Keywords: folk fairy tales, picture books, Sanja Lovrenčić, Etno stories

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. BAJKE	2
2.1. Definiranje bajki	2
2.2. Osnovne značajke bajki	3
3. NARODNE BAJKE	4
3.1. Hrvatske narodne bajke	5
4. BAJKA I DIJETE.....	7
5. BAJKA U RAZREDNOJ NASTAVI	10
6. SLIKOVNICA KAO DIO DJEČJE KNJIŽEVNOSTI.....	12
6.1. Definiranje slikovnica.....	12
6.2. Funkcije slikovnica	13
7. POVIJEST HRVATSKE SLIKOVNICE.....	16
8. SLIKOVNICA U RAZREDNOJ NASTAVI.....	19
9. ODGOJNO-OBRAZOVNA VRIJEDNOST SLIKOVNICE.....	20
10. KAKO ODABRATI SLIKOVNICU PRIMJERENU DJETETOVOJ DOBI? ...	22
11. ODNOS SLIKE I TEKSTA	24
12. RAZLIKA IZMEĐU ILUSTRIRANE KNJIGE I SLIKOVNICE.....	26
13. ILUSTRACIJE U DJEČJIM SLIKOVNICAMA	27
13.1. Suvremeni hrvatski ilustratori slikovnica	28
14. HRVATSKE NAGRADE ZA ILUSTRACIJE.....	33
14.1. Nagrada Grigor Vitez.....	33
14.2. Nagrada Ivana Brlić-Mažuranić.....	34
14.3. Nagrada Ovca u kutiji	35
14.4. Nagrada Kiklop.....	36
15. OPĆENITA ANALIZA SLIKOVNICA	37
15.1. Multimodalna analiza slikovnice	39
15.2. Sistematsko funkcionalna analiza slikovnice	40
16. HRVATSKE NARODNE BAJKE U PRERADI SANJE LOVRENČIĆ KAO SLIKOVNICE U EDICIJI ETNO PRIČE.....	41

16.1. Slikovnice u ediciji Etno priče Sanje Lovrenčić.....	41
16.2. Usporedba izdanja Etno priča u preradi Sanje Lovrenčić s ranijim tiskanim tekstovima.....	43
16.2.1. Usporedba teksta Mačak i lisica.....	44
16.2.2. Usporedba teksta Zec, medvjed, čovjek i lisica	44
16.2.3. Usporedba teksta Proždrlica.....	45
16.2.4. Usporedba teksta Pjetlićeva družina	46
16.2.5. Usporedba teksta Ptičar i crna vrana	47
16.3. Analiza teksta i ilustracija Etno priča Sanje Lovrenčić	49
16.3.1. Ptičar i crna vrana	49
16.3.2. Proždrlica	51
16.3.3. Zec, medvjed, čovjek i lisica.....	53
16.3.5. Pjetlićeva družina	58
17. KARAKTERISTIKE SLIKOVNICA ETNO PRIČA	61
18. AKTIVNOSTI U SVEZI SA SLIKOVNICAMA ETNO PRIČA.....	62
19. ZAKLJUČAK.....	65
20. LITERATURA	66

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada jest narodne bajke u suvremenim slikovničkim preradama. U radu se prikazuju analize suvremenih izdanja hrvatskih narodnih bajki u obliku slikovnica. Analiziraju se narodne bajke koje je priredila Maja Bošković-Stulli u *Narodnim pripovijetkama* 1963., objavljene kao slikovnice u ediciji *Etno priče* (2006), čije je tekstove prepričala suvremena hrvatska književnica Sanja Lovrenčić, a koje je ilustriralo više suvremenih hrvatskih ilustratora. Cilj rada jest pokazati kako je slikovnica aktualna, zanimljiva i korisna kao odgojno i obrazovno sredstvo u školi i predškolskim ustanovama. Koliko se slike i tekst podupiru i ojačavaju u davanju smisla i značenja naraciji. Doprinosi li čitanje slikovnica razvoju lingvističkih, kognitivnih, estetskih, umjetničkih, imaginativnih, afektivnih i etičkih sposobnosti djece? Tijekom čitanja djeca povezuju slike i riječi u jednu cjelinu i trude se interpretirati ih. Analiza vizualnog teksta im pomaže u učenju, donošenju zaključaka i iskazivanju njihova pogleda na svijet. Probuđena znatiželja za tekst im pomaže u postavljanju pitanja i traženju odgovora. Preko vlastitih crteža djeca sama iskazuju ono što ne mogu riječima artikulirati. Pritom velika većina djece smatra da su slike puno važnije od riječi. Ponekad djeca tvrde da slike govore drukčije od riječi i u slikama traže pravi smisao teksta. Većina djece uspije razlikovati maštu od stvarnosti. I što je najvažnije djeca znaju razlikovati što je moralno dobro, a što loše. Dječje zanimanje za slikovnicu započinje sa slikom i ilustracijom na koricama. Naslovna stranica ostavlja prvi dojam i govori kakva će priča u slikovnici biti do kraja. Slikovnica, kao prva knjiga s kojom se dijete susreće, iznimno je važna u formiranju dječjeg odnosa prema knjizi i čitanju od najranije dobi. Bitno obilježje slikovničkog umjetničkog izražaja jest zajedničko djelovanje likovne i verbalne dimenzije.

2. BAJKE

2.1. Definiranje bajki

Riječ bajka dolazi od glagola bajati-vračati, čarati, a prema glagolu gatati postoji i zastarjeli naziv gatika (Pintarić, 1999). Bajka je književna vrsta s kojom se djeca najranije susreću i koja ima značajan utjecaj na njihov intelektualni i emocionalni razvoj. U prvim godinama školovanja, razdoblju koje u psihičkom razvoju karakterizira vrlo bujna mašta, dijete pokazuje izuzetno zanimanje za bajku (Vranjković, 2011).

Milan Crnković ističe čudesnost kao bitnu odrednicu bajke. Utvrdio je da se prijelazu iz jednog u drugi svijet, iz stvarnog u nadnaravni, nitko ne čudi. Što znači da čudesno u bajci živi kao da je stvarno i daje joj osobno obilježje (Crnković prema Pintarić, 1999). Solar bajku određuje kao „književnu vrstu u kojoj se čudesno i nadnaravno prepleću sa zbiljskim na takav način da između prirodnog i natprirodnog, stvarnog i izmišljenog, mogućeg i nemogućeg nema razdvajanja niti suprotnosti“ (Solar, 1982: 169). Stjepko Težak piše da je bajka „svaka priča, narodna ili umjetnička, u kojoj je, slika svijeta izgrađena na iracionalnim nadnaravnim elementima, priča u kojoj je, baš kao u crtanom filmu, sve moguće“ (Težak, 1969: 5). Ana Pintarić (2008) bajku definira kao „jednostavnu proznu vrstu prepoznatljivu po čudesnim pretvaranjima, jedinstvenom zbiljskom i nadnaravnom svijetu, nagradu i kazni, postavljanju uvjeta i kušnji, odgađanju nagrade čarobnim predmetima“ (Pintarić, 2008: 7). Rječnik hrvatskog jezika bajku definira kao priču o nevjerojatnim doživljajima realnih bića i susretima s nerealnim bićima (Anić, 1998). Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu bajka jest priča o čudesnim događajima i likovima (2006).

Sukladno ovim definicijama možemo zaključiti kako je najosnovnija karakteristika bajke čudesnost, odnosno povezanost čudesnog i zbiljskog, polarizacija dobrog i zla te čudesna događanja i pustolovine.

2.2. Osnovne značajke bajki

Crnković i Težak (2002) navode kako narodna bajka ima strogo određenu i lako prepoznatljivu strukturu; da stvarno i čudesno postoje; da je bitno nizanje događaja i epizoda bez opisa; da lica nisu detaljno opisana ni u fizičkom, a ni u psihičkom pogledu. Za njih je u narodnoj bajci prostor i vrijeme neodređeno.

Klasičnu bajku lako možemo prepoznati po likovima kraljeva i kraljica, drvosječa, postolara i pastira, te nadnaravnih likova poput vile i vilenjaci, vještice i vješci, patuljci i čovječuljci, divovi i zmajevi (Pintarić, 2008). Bettelheim (2004) navodi kako likovi u bajkama nisu istovremeno i dobri i zli, nisu ambivalentni. Klasične bajke posjeduju likove koji ne mijenjaju osobine. U bajkama često možemo pročitati izraze poput bilo jednom ili prije mnogo vremena, no taj je izraz jedini pokazatelj vremena iako čitatelj ne može zaključiti o kojem je vremenu točno riječ. Isto je i s mjestom radnje. Ono se određuje formulaičnim izrazima pa se tako koristi u jednom kraljevstvu, u nekom kraljevstvu ili slične formule koje radnju ne smještaju na neko određeno područje (Pintarić, 2008).

U klasičnim bajkama prisutni su motivi dobra i zla. Dobro se u bajkama podjednako nudi i dobrim i zlim likovima, međutim s obzirom na način kojim je prikazano likovima, a to je skriveno, u obliku materijalnih dobara samo dobri likovi sposobni su ga prepoznati i prihvatiti. Simbolika brojeva često je prisutna u bajkama. Pojavljuju se brojevi poput tri, sedam, dvanaest, četrdeset, sto. Broj tri predstavlja temeljni broj, on je izraz savršenstva. Tako ćemo često u bajkama naići na sintagme kao što su tri dana, tri sina, tri puta. Broj sedam nam govori o potpunosti vremena. U bajci *Snjeguljica* nailazimo na sedam patuljaka. Neizostavan je broj dvanaest, a u bajkama je često to kralj koji ima dvanaestoricu sinova. Što se tiče kompozicije bajki, one imaju čvrstu kompoziciju koja se temelji na ponavljanju. Uvoda ili nema, ili je vrlo kratak te u nekoliko rečenica možemo saznati ponešto o mjestu, vremenu i likovima. Bajke su pisane jednostavnim rečenicama, bez opširnih opisa ili zaustavljanja radnje. Vrhunac radnje jest uvijek sukob dobrih i zlih likova te naposljetku pobjeda dobrih. U zaključku je obilježena nagrada dobrih likova, a kazna zlih (Pintarić, 1999).

3. NARODNE BAJKE

Narodna bajka stara je koliko i ljudski govor. Najstarijom sačuvanom narodnom pričom smatra se *Bajka o brodolomniku* koja je nastala prije četiri tisuće godina u drevnom Egiptu. Bajke su oduvijek bile prisutne i imali su ju svi narodi, a svoj su procvat doživjele za vrijeme starih civilizacija Indije, Kine, Mezopotamije, Grčke i Egipta. Nešto kasnije, za vrijeme križarskih ratova narodne bajke razvile su se i u Europi (Crnković, 1984).

Braća Grimm iznijela su svoju poznatu teoriju prema kojoj smatraju kako su bajke potekle iz mitologije pojedinih naroda. Postoje tri teorije: migraciona, kontaktna i antropološka. Migraciona teorija zastupa stav da su se motivi širili iz jednog središta u drugi, te prilikom tog širenja mlađi narod je preuzimao teme i priče od starijih. Kontaktna teorija tvrdi da je jedan narod uzimao motive drugog naroda, prilagodio ih sebi i tako izmijenio cijelu priču. Antropološka teorija smatra da je svaki narod koji je živio u sličnim uvjetima stvarao slične priče (Crnković, 1984). Narodna bajka je za razliku od onih suvremenih preoblikovana od strane svakog pojedinog pripovjedača koji je tu bajku osmislio, te izbacivao i ubacivao elemente bajke ovisno u kojem je razdoblju i društvu živio (Bettelheim, 1979).

Autori Crnković i Težak (2002) navode kako je znanost o narodnoj književnosti izgradila detaljne podjele svih vrsta pa i narodne priče koja se dijeli na: mit, legendu, bajku, novelu ili pripovijetku, anegdotu ili šaljivu pričicu. Bajku i novelu ili pripovijetku izdvajaju kao najvažnije. No, one se razlikuju po tome što je u bajci prisutno ono čudesno, a u pripovijetkama nije. Danas je sve veći interes za narodne pripovijetke stoga su se one uključile u dječju priču i postale dio dječje književnosti (Crnković i Težak 2002).

Crnković i Težak (2002) navode kako narodna bajka ima strogu određenu i lako prepoznatljivu strukturu, da su stvarnost i čudesnost paralelni, da je bitno nizanje epizoda i događaja bez ikakvog opisivanja, da likovi nisu opisani ni u fizičkom ni u psihičkom pogledu, nema statičkih opisa prirode, da čudesno polazi od mita, da je moral specifičan i da se sve događa u neodređenom vremenu i prostoru. Navedene karakteristike narodne bajke u razvoju umjetničke postupno će se mijenjati te će se uvoditi opisi ambijenta, prirode, likova i njihovog duševnog stanja. Likovi će biti okarakterizirani te će zastupati

dobro ili zlo. No, dokle god umjetnička priča sadrži i najmanju karakteristiku narodne bajke ona pripada podvrsti koju nazivamo umjetničkom bajkom. Prijelazni oblik iz narodne u umjetničku bajku, a koji još uvijek više pripada narodnoj nego umjetničkoj, nazivamo književnom narodnom bajkom. Narodna se bajka tu ne mijenja, već dotjeruje. Od više varijanta iste bajke bira se ona najbolja, skraćuje se tekst, jezično se dotjeruje, likovi se opisuju.

3.1. Hrvatske narodne bajke

Prema Javor (2008) narodne bajke, kao što postoje i u svjetskoj tako, postoje i u hrvatskoj književnosti i traju već stoljećima. Autorica navodi kako su narodne bajke priče koje su izmišljali daroviti pojedinci i prenosili ih usmeno dok još nije bilo pisane književnosti. Narodne bajke nastale su u različitim hrvatskim krajevima stoga su i napisane na sva tri narječja: štokavski, kajkavski i čakavski. No, jezik nije jedino po čemu se hrvatske narodne bajke razlikuju od ostalih. Tu su likovi, odnosno junaci iz naroda, narodna vjerovanja, te biljni i životinjski svijet. Za razliku od klasičnih priča, hrvatske narodne bajke nisu doživjela brojna izdanja. Ostale su zapisane u prvobitno objavljenim zbirkama, a sačuvane su zahvaljujući zapisivačima iz 18., 19. i 20. stoljeća. Ljudevit Gaj, vođa ilirskog pokreta, poticao je zapisivanje narodnih priča.

Maja Bošković-Stulli navodi da je najstariji sačuvani zapis bajke na hrvatskom jeziku (kajkavskom narječju) *Bajka o maćehi i pastorki*, a zapisao ju je Ljudevit Gaj. Najstariju zbirku usmenih priča i bajki na hrvatskom jeziku priredio je i objavio Matija Valjavec 1858.g. u Varaždinu (Bošković-Stulli prema Hameršak i dr., 2015). Bajke se u Hrvatskoj najprije tiskaju 1860-ih u dječjim časopisima, a zatim i u dječjim zbirkama, npr. Mijat Stojanović *Narodne pripoviedke* (1879), Skender Fabković *Pučke priče za odrasliju mladež* (1884), Stjepan Basariček *Narodne pripovijedke* (1888.), Maja Bošković-Stulli *Drvo nasred svijeta* (1961), Jozo Vrkić *Hrvatske bajke* (1993), Ivica Matičević *Hrvatske bajke i basne* (1997) itd. (Hameršak i dr., 2015).

Hrvatski dječji časopis *Bosiljak* namijenjen učiteljima za učenike, nije se s obzirom na odnos prema bajkama previše razlikovao od udžbenika i zbirki. U četiri godišta prema Crnkoviću (1978: 102), časopis je objavio trideset i šest priča, međutim ne uvažavajući razliku između čudesnog i fantastičnog. Manji dio tih priča bile su i bajke koje su u paratekstu bile označene kao narodne. Broj bajki objavljen u časopisu ostao je neznan, te Crnković smatra kako je *Bosiljak* objavljivao priče koje obiluju grubostima i sablastima te kako one ne bi smjele biti odabrane za djecu (Crnković, 1978 prema Hameršak, 2011). 1868. godine časopis *Bosiljak* se gasi te time na neko kratko vrijeme nestaju bajke iz hrvatske dječje književnosti, no ubrzo se vraćaju i to 1873. godine s obnovljenim časopisom *Smilje* koji se za razliku od *Bosiljka* obraćao samo djeci, a ne i učiteljima. 1879. godine izlazi Stojanovićeve zbirka narodnih priča i prvi niz hrvatskih dječjih slikovnica, te tako *Smilje* i *Bosiljak* prestaju biti jedina publikacija hrvatske dječje književnosti u kojoj su se objavljivale bajke (Hameršak, 2011).

Nijedna narodna bajka nema jednu izvornu, originalnu verziju nego postoje različite verzije sličnih motivskih sklopova koje se pojavljuju u različito vrijeme i na različitom mjestu, te upravo iz tog razloga dolazi do prerada izvornih narodnih bajki (Zima, 2011). Botica (2013) navodi kako je bajka najsloženiji oblik narodnih priča. Prema autoru, još u doba romantizma pojavljuju se prvi zapisi hrvatskih narodnih bajki. On smatra kako je najčešći motiv u hrvatskim narodnim bajkama putovanje glavnog junaka od samog početka, pa do svladavanja zapreka te vraćanja natrag na početak. To putovanje junaka jest uvijek čudesno i fantastično. Osim čarobnih mjesta radnje, u hrvatskim narodnim bajka čarobni su i predmeti: štap, list, grana, jabuka itd. Glavni junak je uvijek dobar, a njegov protivnik zao, te na kraju dobro pobjeđuje zlo. U narodnim se bajkama kao likovi, između ostalih, javljaju carevi i carice, kraljevi i kraljice, prinčevi i princeze (odnosno kraljevići i kraljevne). Jezik bajke je narodni (čist i živ) jezik, a smatra se da su, budući da su često zapisane u dijalektu područja iz kojeg potječu, narodne bajke živa riznica narodnog govora onoga vremena (Crnković, 1984). Pintarić (1999) o kaznama i nagradama govori kako svatko dobiva ono što zasluži, pa tako nagrada slijedi dobrim likovima, a kazna zlim. U narodnoj bajci nema uvoda i opisa likova. Ako i postoje, vrlo su rijetki i siromašni. Radnja počinje odmah, ponavljaju se riječi, izrazi, početak i završetak uglavnom su isti (Crnković, 1984).

4. BAJKA I DIJETE

Bajke su oduvijek bile bitne u životu djeteta i njegova književno-umjetničkog svijeta. Djeca u ranoj dobi vole slušati neobične, čudesne priče, a to bajke i jesu. Za vrijeme čitanja bajki djeca razvijaju maštu i kreativnost, te na tren odlutaju od svakodnevice u svoj zamišljeni svijet. Bajka može utjecati na sva područja razvoja djeteta: na njihov motorički razvoj, socioemocionalni razvoj, na njihov govor u kojem im se obogaćuje rječnik i razina komunikacijskih sposobnosti, na njihovu kreativnost i moralni razvoj kroz pozitivne ljudske vrijednosti koje bajke sadrže. No, valja biti oprezan kada su u pitanju reakcije djeteta na pročitane bajke. Neka djeca ne uživaju u čitanju bajki, te izbjegavaju pročitane priče i nemaju potrebu za ponovnim čitanjem, znak je to da dijete pokazuje strah i da mu je mašta i njegovo zamišljanje bajke osjetljivo na elemente priče.¹

Karol Visinko (2005) piše o još jednom strahu. Strah roditelja da će dijete čitajući bajke izgubiti osjećaj za razliku između stvarnosti života i imaginarnog svijeta, te se tako oni zalažu za realnost u dječjoj priči. No, postoje i roditelji koji shvaćaju vrijednost bajki, no ne snalaze se u svim prizorima i situacijama koje bajka nudi. Ponekad roditelji teško shvaćaju doživljaje situacija, likova, zlo, nepravdu i nasilje u bajkama. Svako dijete u sebi nosi intuitivnu sklonost prema dobrome, istinitome i lijepome, trima temeljnim duhovnim vrijednostima koje naglašava Josip Baričević u *Hrvatskoj početnici*. Roditelji će često uljepšati neke situacije u bajci ne bi li tako zaštitili svoje dijete od teških misli ili plakanja nad tužnom sudbinom lika. Djetetu bi se trebale čitati bajke u kojima prepoznajemo zlo i dobro, te bajke u kojima dobro uvijek pobjeđuje zlo. Istraživanja su pokazala kako djeca žele ponovno slušati bajke koje u njima pobuđuju napetost i strah, jer znaju da na kraju ipak slijedi dobro i da će to zlo i strah koje osjećaju u sebi biti uništeno. Dijete kojemu se često čitaju bajke imat će sasvim drugačiji odnos prema njima od djeteta koje nije u dodiru s bajkama. Autorica Karol Visinko iznosi tvrdnju Brune Bettellheima koji objašnjava kako dijete vrlo dobro zna razliku između stvarnosti i svijeta

¹ *Bajka i dijete predškolske dobi*. Pribavljeno 25.5.2019. sa <http://www.vrtic-markusevec.zagreb.hr/default.aspx?id=60>

i situacija koje se spominju u bajkama, njemu je vrlo jasno da to nisu stvarni likovi i činjenice. Stoga se bajke djeci treba intenzivno čitati i pripovijedati, a ne tumačiti.

Bruno Bettelheim (2004) smatra kako su bajke za djecu predškolske i školske dobi one od braće Grimm, a predlaže da se izbjegavaju Perraultove i Andersenove bajke. Smatra kako Perraultove bajke nisu primjerene za djecu jer zahtijevaju da se dodatno objašnjavaju djetetu, te da ih ono nikako ne razumije. Za Andersenove bajke kaže kako to zapravo i nisu prave bajke već priče za odrasle i djecu u pubertetu zbog završetka koji je često nesretan. Iz ovog jasno možemo zaključiti kako su bajke dobre za razvoj dječje mašte i kreativnosti, te da ne postoji bajka koja će loše utjecati na dijete. Svako dijete će drugačije maštati određenoj bajci, ono može biti veselo ili tužno, no u svakom slučaju nikako ne bi smjeli djetetu oduzeti bajke i njihov svijet mašte jer su one dio njihovog djetinjstva.

U prepoznavanju i razvijanju moralnih vrijednosti poput prijateljstva, odanosti i hrabrosti bajke uistinu pomažu djeci. Djeca uče izražavati svoje emocije odnosno želje, strahove i očekivanja čitajući bajke i poistovjećujući se sa svojim najdražim likovima. Čitanje priča na glas razvija moždanu aktivnost u djece predškolske dobi te pozitivno utječe na djetetovo psihološko zdravlje. Čitanje bajki djetetu pomaže u jačanju odnosa između roditelja i njegovog djeteta jer se time stvara jača međusobna povezanost i stvara se osnova za kasniji prisniji odnos. Ono što je još bitno kod čitanja bajki jest odabir priče. Potrebno je izabrati riču koja ima sretan završetak, pozitivnu i moralnu pouku jer će dijete putem takve pouke naučiti kako se nositi s nepredviđenim situacijama. Bajke djeci šalju mnogobrojne pouke i savjetuju ih za daljnji život (Vranjković, 2011).

Od četvrte do sedme godine života djeca se počinju intenzivno zanimati za bajke. Taj period neki psiholozi nazivaju dobom bajke. Važnost tog naziva nije samo što bajka odgovara dobi, jer djeca i kasnije čitaju i vole bajke, već što djeca između četvrte i sedme godine uglavnom povjeruju u ono o čemu se u bajci priča. Slušanjem bajki, djeca stvaraju svoj svijet, razvijaju kreativnost i ulaze u svijet mašte u kojem se događaju nezamislivi događaji, te pojavljuju neobični likovi. Djeca u tom razdoblju života nemaju izgrađenu realnu sliku o ovom svijetu te su za njih bajke izvrstan motiv za uživanje u neobičan i nestvaran svijet. Djeca će se često poistovjetiti s likovima u bajci. Uz igre pretvaranja vezuje se i interes djece za bajke i priče. Djecu privlači mogućnost prepoznavanja onoga

što se događa u njihovim stvarnim životima ili u svijetu mašte. Bajka uvijek ima priču. Tako dječje igre mogu preuzeti motiv neke bajke ili filma. Djeca se mogu igrati i birati uloge koje se nalaze u bajkama te se tako uživljavaju u svijet mašte i uče suosjećanju. Bajka može utjecati na sva područja razvoja djeteta. Kroz igru dijete razvija motoriku u socio-emocionalnom području, a kroz uživljavanje u uloge djeca uče prepoznavati, razumijevati i izražavati različite osjećaje. Djeca često kroz igru inspiriranom bajkom izražavaju svoje osjećaje poput straha ili ljutnje te tako pričaju o svojim brigama i pogledu svijeta oko sebe. Slušanjem bajki kod djece se razvija pažnja, obogaćuje im se rječnik te komunikacijske sposobnosti. Već smo prethodno spomenuli kako bajka utječe na djetetovu kreativnost, stoga je sasvim tipično da djeca na svoj način preoblikuju ili čak izmisle nove uloge, dijalekte te se tako potiče mašta u moralnom razvoju. Djecu se kroz bajke uči o ljubavi, poštovanju, moralnim vrijednostima, istini, pravdi i poštenju (Grgurević i Fabris, 2010).

5. BAJKA U RAZREDNOJ NASTAVI

„Hrvatski jezik najopsežniji je predmet osnovnoškolskoga obrazovanja“ (Nastavni plan i program, 2006). Nastavni predmet Hrvatski jezik sadrži četiri predmetna područja: hrvatski jezik, jezično izražavanje, književnost i medijska kultura (Vranjković, 2011). „Temeljni je cilj nastave hrvatskoga jezika osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućuje ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje“ (Nastavni plan i program, 2006). „Čitanjem književnog teksta potiče se osobni razvoj, razvoj estetskih kriterija, promišljanje o svijetu i sebi te razmjena stavova i mišljenja o pročitanoj“ (Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj, 2019).

U nižim razredima osnovne škole obrađuju se kraće narodne umjetničke priče, basne, bajke i pjesme, te su kao takve pažljivo odabrane vodeći se pedagoško-psihološkom kriteriju. U razrednoj nastavi od književnih vrsta najzastupljenija je bajka. One se najčešće obrađuju kao lektire. Bajke su najzastupljenije u drugom i trećem razredu osnovne škole. Prema Nastavnom planu i programu za osnovnu školu (2006) na popisu lektira za prvi razred nalaze se sljedeće bajke:

1. razred: Jacob i Wilhelm Grimm: *Bajke* (po izboru), Zvonimir Balog: *Male priče o velikim slovima*, Ljudevit Bauer: *Tri medvjeda i gitara*, Sunčana Škrinjarić: *Kako sanjaju stvari* ili *Plesna haljina žutog maslačka*, Jens Sigsgaard: *Pale sam na svijetu*.
2. razred: Hans Christian Andersen: *Bajke* (po izboru), Karel Čapek: *Poštarska bajka*, Carlo Aleksander Milne: *Medo Winnie zvani Pooh*, Nada Iveljić: *Božićna bajka*, Ela Peroci: *Djeco, laku noć* (po izboru) Charles Perrault: *Bajke* (izbor: *Vile*, *Kraljević Čuperak*, *Mačak u čizmama*, *Pepeljuga* ili *Ljepotica i zvijer* od Jeanne-Marie Leprince de Beaumont koja se redovito tiska pod Perraultovim imenom).
3. razred: Vladimir Nator: *Bijeli jelen*, Dubravko Horvatić: *Grički top*, Hugh Lofting: *Pripovijest o doktoru Dolittleu*, Nada Iveljić: *Šestinski kišobran*, Hrvatske narodne bajke, Gianni Rodari: *Putovanje Plave strijele* ili *Čipolino*, James Matthew Barrie: *Petar Pan*, Frank Lyman Baum: *Čarobnjak iz Oza*.

4. razred: Ivana Brlić-Mažuranić: *Regoč* i *Šuma Striborova*.

Nadalje pod istim Nastavnim planom i programom (2006) pod obveznu lektiru u prvom razredu spadaju: Jacob i Wilhelm Grimm, *Bajke*, u drugom razredu to su *Bajke*, H.C. Andersena, u četvrtom razredu to su *Regoč* i *Šuma Striborova*, Ivane Brlić Mažuranić. U trećem razredu ne postoji bajka kao obvezna lektira. Učenici prvih i drugih razreda osnovnih škola imali su slobodu izbora kad je u pitanju lektira braće Grimm i H.C. Andersena. Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik (2019) donosi novi popis obveznih književnih tekstova za cjelovito čitanje, te naglašava obvezne tekstovi koji spadaju pod bajke:

1. i 2. razred: Grimm, Jacob i Wilhelm: *Crvenkapica*, *Snjeguljica*, *Trnoružica*, Andresen, Hans Christian, *Carevo novo ruho*, *Ružno pače*, *Tratinčica*.

3. i 4. razred: Brlić-Mažuranić, Ivana, *Čudnovate zgode šegrta Hlapića*.

6. SLIKOVNICA KAO DIO DJEČJE KNJIŽEVNOSTI

David Lewis kada je u pitanju status slikovnice postavlja pitanje što se događa sa slikovnicom kada ona prijeđe u širu kategoriju dječje književnosti. Na to pitanje sam odgovara kako ona jednostavno nestane. Teorije vezane za stanje dječjih knjiga vrlo se često ne odnose na slikovnicu, već se prema njoj odnose kao prema žanru u razvoju prave književnosti. Mnogi slikovnicu vide kao prvu djetetovu knjigu i kao prvi korak prema čitanju prave književnosti, te kao pomoć u razvijanju pismenosti i književnosti (Narančić Kovač, 2015). Crnković i Težak (2002) slikovnicu svrstavaju među vrste prave dječje književnosti, uz dječju poeziju, dječji roman ili roman o djetinjstvu te dječju priču jer zadovoljava tri kriterija, a to su da je autor slikovnice dječji pisac, izdavač je dječji nakladnik, te da se u knjižnicama nalazi na policama knjiga namijenjenih za djecu. Slikovnica nikako nije raskinula veze s dječjom književnošću, te je sa svojim osobinama povezana s njom, ona je književna i umjetnička vrsta. No, s druge strane ne možemo ju svesti ni na likovnu umjetnost ni dječju književnost, stoga se postavlja pitanje kamo ona zapravo pripada i što je to slikovnica (Narančić Kovač, 2015).

6.1. Definiranje slikovnica

Mnogi autori slikovnicu definiraju kao prvu knjigu djeteta.

„Slikovnica je prvo likovno-literarno djelo koje dijete susreće i doživljava svim osjetilima. Slikovnicu treba odabrati prema uzrastu i posebno paziti na njen estetski izgled i edukativnu vrijednost. Kod djece tako budimo i razvijamo estetski senzibilitet i odgajamo pozitivna čuvstva. Likovni tekst treba biti jasan, zanimljiv, a naročito treba voditi računa o boji i dinamici crteža. Djeca nisu u stanju uočiti sve elemente, ali osjećaj za boju im je urođen, boja ih privlači, svojim skladom i intenzitetom“ (Kos-Paliska, 1997: 88-94).

Martinović i Stričević (2011) naglašavaju da je slikovnica prvi susret djeteta s književnošću i pisanom riječju, a ostvaruje se u djetinjstvu te je stoga nužno voditi brigu

o kvaliteti slikovnice te otkriti koji su to potencijali i karakteristike koje slikovnica posjeduje.

Prema Bader (2015) „slikovnica je i tekst, ilustracije i cjelokupni dizajn, ona je proizvodni i komercijalni predmet, socijalni, kulturalni povijesni dokument, i naposljetku, djetetovo, iskustvo. Kao umjetnički oblik ona podrazumijeva međuovisnost slika i riječi, na istovremenoj pozornici dvostranice, kao i dramu okretanja stranica“ (Bader, 2015 prema Hameršak i Zima, 2015: 164).

Prema autorici Branki Hlevnjak (2000) slikovnica jest zbir malenih slika koje zovemo minijaturama, odnosno ilustracijama. Autorica govori kako ilustracija određuje slikovnicu i daje joj karakter, te kako slikovnice vrednujemo prvenstveno kroz njihovu temeljnu odliku, kroz sliku. A ona ima prednost pred riječi utoliko što se brže i lakše čita, tj. odmah se vidi kao cjelovit simbol.

Crnković i Težak (2002) navode kako je slikovnica u načelu kratka, po temi vrlo raznolika, a po doživljaju i njezinoj namjeni umjetnička ili sadrži pouku. Poučne slikovnice mogu pomoći djeci koja ih čitaju da upoznaju okolinu, biljni ili životinjski svijet, djelatnosti kojima se ljudi bave i sve ono što nastavni predmet Priroda i društvo obuhvaća.

6.2. Funkcije slikovnica

Petar Čačko (2000) u zborniku *Kakva je knjiga slikovnica* navodi nekoliko funkcija slikovnice, no u nastavku se navode najosnovnije. Informacijsko-odgojna funkcija u kojoj će dijete pomoću slikovnice lakše razumjeti i povezivati veze, promjene i odnose među stvarima i pojavama. Razvijat će vlastito mišljenje i stav, te naposljetku i analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje i apstrakciju. Spoznajna funkcija slikovnice govori nam da dijete pomoću slikovnice provjerava svoje znanje o stvarima, odnosima i pojava te dobiva povratnu informaciju da su njegovi stavovi, spoznaje i iskustva ispravni. Čačko navodi i iskustvenu funkciju koja pokazuje kako su upravo roditelji ti koji će čitanjem slikovnica svojoj djeci prenijeti njihova iskustva, jer današnja djeca nisu upoznata s okruženjem u kojem su njihovi roditelji živjeli. Estetska funkcija oduvijek je imala ulogu u likovnom

svijetu, a s obzirom na to da su ilustracije u slikovnicama vrlo bitne jer potiču djecu na čitanje važno je kakvim su bojama i stilom one ilustrirane. Djecu će uvijek prije privući vesela, šarena, živahna slikovnica te u njemu stvoriti osjećaj ljepote i razvijati njegove emocije. Dijete nikako ne bi trebalo imati osjećaj prisile na čitanje slikovnica, već tu aktivnost bi trebala doživljavati kao nešto zabavno i korisno. Slikovnica bi trebala biti zanimljivog štiva i ilustracija kako bi mali čitatelj uživao čitajući, a to je upravo zabavna funkcija slikovnice.

6.3. Vrste slikovnica

Mnogi autori su iznijeli svoje podjele slikovnica po vrsti, no jednu od širih podjela donose autori Berislav Majhut i Dijana Zalar (2008). Autori su podijelili slikovnice s obzirom na: oblik, strukturu izlaganja, sadržaj, likovnu tehniku i sudjelovanje recipijenta. Autori smatraju kako pod slikovnice po obliku spadaju: leporello, pop-up, nepoderive, slikovnica igračka, multimedijaska slikovnica i elektronička slikovnica. Leporello slikovnice su slikovnice u obliku harmonike koje su zanimljivije najmlađoj dobi. Multimedijaska slikovnica sadrži tekstni zvuk i sliku. S obzirom na to kako živimo u postmodernom dobu gdje je gotovo život bez tehnologije nemoguć, u svijetu se pojavljuje i elektronička slikovnica. Osim likovne i tekstualne komponente ona uključuje i primjenu novih tehnologija. Upravo je zbog svoje specifičnosti česti predmet posebnih istraživanja. Po strukturi izlaganja slikovnice mogu biti narativne i tematske. U rječniku hrvatskog jezika narator je pripovjedač koji vodi kroz radnju drame, filma i slično (Anić, 1998). Stoga, narativne slikovnice su one koje imaju pripovjedača. Tematske slikovnice su one koje imaju temu koja ih prati kroz cijelu priču. Slikovnice prema sadržaju mogu biti raznolike i kako ih je nemoguće sve skupine tema koje bi one pripale. Najzastupljenije teme u slikovnicama su životinje, svakodnevni život, abeceda, igre, fantastika. Nadalje, obzirom na likovnu tehniku prilikom izrade slikovnice postoje sljedeće: lutkarske, fotografske, stvarni dječji crteži i tekst, ilustracije umjetnika, strip-slikovnice i interaktivne slikovnice. Izrađivanjem i oblikovanjem različitih materijala lutaka možemo dobiti lutkarsku slikovnicu. Fotografska slikovnica je ona koja sadrži mnoštvo različitih

fotografija koje se uređuju u posebnom programu kako bi stvorile jednu cjelovitu priču. Spajanjem stripa i slikovnice nastaje strip slikovnica. Interaktivne slikovnice su primjerene djeci predškolske dobi, a ujedno i njima najzanimljivije zato osim slike i teksta koji se nadopunjuju i čine jednu priču, sadrže i zvuk. Dijete može pritisnuti u takvoj slikovnici određenu sliku koja će proizvesti zvuk i upotpuniti sliku. Osim zvuka, postoje i magneti koje dijete može slagati u slikovnicu kako bi upotpunilo ilustraciju. Prema sudjelovanju recipijenta postoje slikovnice koje dijete može samostalno koristiti, odnosno čitati i one u kojima je potrebna osoba koja će čitati slikovnicu djetetu, bio to roditelj, stariji brat ili sestra, odgajatelj u vrtiću ili slično. Pripovjedač je u ovakvoj situaciji potreban kako bi stvorio vezu između teksta i slike u slikovnici (Majhut i Zalar, 2008).

7. POVIJEST HRVATSKE SLIKOVNICE

Batinić i Majhut (2017) navode kako početak hrvatske dječje ilustrirane knjige započinje 1527. godine, kada je u Veneciji tiskana prva hrvatska dječja knjiga, ujedno i prva hrvatska ilustrirana dječja knjiga *Hrvatska glagoljska početnica*. U knjizi *Hrvatska slikovnica do 1945.* saznajemo od prethodno navedenih autora značajan rad nakladnika dječjih knjiga Lavoslava Hartmana, autora prvog niza dječjih ilustriranih knjiga *Kola mladih rodoljuba* (1846) zaslužnog za uvođenje ilustracije u dječjim knjigama. Proučavajući dječje knjige, uočio je nedostatak ilustracija te je priručnike za djecu opremio litografijama u boji, započeo s objavom slikovnica u boji te uveo obojene ilustracije i u dječju književnost. Osim Lavoslava Hartmana još jedno bitno ime za ilustracije u dječjoj književnosti jest Milan Rogulja, autor prvih hrvatskih ilustracija u boji u *Narodnim pripovijedkama za mladež* (1888). U knjizi još doznajemo da su crteže za prvu hrvatsku slikovnicu *Mladost Petrice Kerempuha* (1921) ilustrirale žene, Zdenka Turkalj Križ i Nada Pleše. „Slikovnica *Mala zvěrnica*, koju je objavio Hartman 1864. godine, smatra se, prema najnovijim istraživanjima najstarijom sačuvanom hrvatskom slikovnicom (Hameršak i Zima, 2015: 184) dok se donedavno takvom smatrala slikovnica *Domaće životinje* nakladnika Albrechta i Fiedlera iz 1885. godine, s pjesmicama Josipa Milakovića i slikama H. Leutemanna litografiranim u Stuttgartu, u litografiji A. Gatternichta“ (Batinić i Majhut, 2017, prema Verdonik, 2015:8)

Za Majhut i Batinić početak slikovnice u Hrvatskoj je nepoznat, no njezinoj pojavi je prethodilo uvoženje stranih slikovnica. Povijest hrvatske slikovnice podijelili su na tri razdoblja. Prvo razdoblje započinje objavljivanjem prve slikovnice na hrvatskom jeziku *Male obrazne Biblije*, tiskane u Pešti. Ovo razdoblje obilježio je rad nakladnika Lavoslava Hartmana koji je proučavajući strane nakladnike počeo objavljivati namjenske slikovnice na više jezika. Drugo razdoblje traje od 1880. do 1918. godine. U ovom razdoblju slikovnica osim namjenske funkcije dobiva i onu zabavnu, te se počela geografski širiti. Kao vrhunac dječje knjige tog razdoblja ističe se *Zlatna knjiga za djecu*, s pjesmama Zmaja Jovana Jovanovića i Augusta Harambašića (1890) i slikovnicu *Malu zornu obuku* (1903), koju je objavio Kugli. Treće razdoblje započinje 1918. godine promjenama u nakladničkoj djelatnosti. Slikovnice počinju dobivati važnu društvenu funkciju te se počinju sve više i više objavljivati. Prve slikovnice nastale u Hrvatskoj počinju se tiskati

početkom 1920-ih godina. Prva je takva *Mladost Petrice Kerempuha* iz 1921. godine čiji je tekst djelo hrvatskog autora Dragutina Domjanića, a ilustracije Pleše i Turkalj Križ. Nakon te slikovnice uslijedile su i brojne druge poput *Sveti Nikola u Jugoslaviji* (1922), političko-promidžbena slikovnica nepoznatih autora, dječja čitanka o zdravlju (tekst Ivane Brlić-Mažuranić, Kirinove ilustracije, 1927). Ovo razdoblje traje sve do 1945. godine te je jedno od najplodnijih. Počinju se obrađivati teme koje se do tada nisu pojavljivale u dječjim ilustriranim knjigama, poput sporta, prijevoznih sredstava i tehničkih dostignuća. Slikovnički postupci počinju se koristiti i u udžbenicima, te slikovnica započinje doživljavati kao igračka, a ne isključivo kao knjiga.

Nadalje, isti autori navode kako su teme prvih hrvatskih slikovnica slične onima ilustriranih dječjih knjiga te izdvajaju tri teme: religiozni sadržaj, abeceda i životinje. Ove su se teme našle i u hrvatskim slikovnicama u izdanjima *Mala obrazna Biblia* (1854) i *Sbirka svetih slika* (1860) religiozne teme, u *Domaćim životinjama i njihovoj koristi* (1863) životinje, a u *Naravoslovnom slikovnom Abcdaru s poučnim stihovi* (1866) našla se tema abeceda. Autori naglašavaju kako postoje razlike između početnice i ABC slikovnice, no ijedna i druga imaju bitnu ulogu u svijetu ilustratora i nakladnika. Što se tiče životinjskih tema, autora navode kako su slikovnice u kojima su likovi životinje, najomiljenije. Te se iz tog razloga mnogi autori njima preciznije bave i dolaze do zaključka da se odnos čovjeka i životinja u slikovnici promijenio. Autori govore kako su slikovnice u kojima su glavni likovi djeca bile neshvatljive za hrvatsku duhovnu sredinu jer su ilustracije bile strane, te da se u trećem razdoblju teme slikovnica proširuju tematizacijom prijevoznih sredstava, sporta i dječjih igara (Batinić i Majhut, 2017).

Slika 1. Slikovnica *Domaće životinje*, 1885.

Slika 2. Slikovnica za odrasle *Sveti Nikola u Jugoslaviji*, pronađena 1918. godine u Jugoslaviji, a objavljena 1922. u *Tipografiji*

8. SLIKOVNICA U RAZREDNOJ NASTAVI

Za slikovnicu smo već ranije rekli da je to knjiga s kojom se dijete prvo susreće. Ono će vrlo rano pokazati interes za sliku pomoću koje će znati imenovati predmete iz okoline. Slikovnica se može sastojati isključivo od slika, ali može biti i likovno djelo s tekstem koji dopunjuje sliku. Često su tako ilustrirane i narodne bajke koje su autori i ilustratori preradili na svoj način. Iako djeca pokazuju veći interes za slikovnicu u najranijoj dobi, ona također može biti i zanimljiva djeci mlađe školske dobi te se može pojaviti i kao lektira u razrednoj nastavi (Vranjković, 2011).

Kad je u pitanju slikovnica u razrednoj nastavi, komunikacija sa slikom uvelike može pomoći učitelju i olakšati zadaću opismenjavanja učenika. Za vrijeme interpretacije nekog književnoumjetničkog djela učitelj bi trebao obratiti pozornost na interese učenika, njegovo iskustvo i doživljaje. Iz tog razloga je vrlo bitna interakcija između čitatelja i književnog djela jer je usmjerena na dijete koje tek ulazi u svijet čitanja književnih djela. Prema Šabić (1983) kada dijete počinje pokazivati interes za čitanje trebalo bi ga dodatno motivirati kako bi se ono još više zainteresiralo za prihvaćanje djela iz dječje književnosti. Učenjem u razrednoj nastavi putem slikovnice djetetu će predstavljati sreću i zadovoljstvo i vratiti ga u predškolske dane. Uvrštavanjem slikovnice u popis lektire u razrednoj nastavi učenike afirmiraju se načela prosudbe, zanimljivosti, primjerenosti i akceleracije, načelo stvaralaštva i integracije sa sadržajima likovne i glazbene kulture (Šabić, 1983 prema Lazzarich, 2011).

Na popisu lektire za prvi razred prema Nastavnom planu i programu (2006) koji je još uvijek na snazi nalaze se sljedeće slikovnice: Ewa Janikowszky: *Baš se veselim*, ili *Znaš li i ti* ili *Da sam odrastao* ili *Kako da odgovorim* i Sonja Zubović: *Kako se gleda abeceda*. Na popisu lektire za drugi razred nalaze se: Nevenka Videk: *Pismo iz Zelengrada*, Andrea Peterlik-Huseinović: *Plavo nebo ili Ciconiaciconia* i Larisa Mravunac: *Dječak u zvjezdanim čizmama*. U trećem i četvrtom razredu ne postoje slikovnice na popisu lektire. Prema kurikulumu za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj (2019) na popisu obaveznih lektira ne nalaze se slikovnice.

9. ODGOJNO-OBRAZOVNA VRIJEDNOST SLIKOVNICE

Postoje brojni kriteriji koje slikovnica treba zadovoljiti kako bismo je mogli smatrati razvojno primjerenom. Vrlo je važno uravnotežiti umjetničku i pedagošku vrijednost slikovnice kako bi ona pozitivno utjecala na razvoj djeteta još u najranijoj dobi. Već smo ranije spomenuli jednu od uloga slikovnica autora Petra Čačka (2000) koji naglašava društvenu ulogu slikovnice jer ona postaje sredstvo putem kojega društvo na mlade čitatelje prenosi pozitivne vrijednosti te ih uči o istima. Vrijednosti poput pravednosti, otvorenosti, poštivanju i dr. Prethodno navedene vrijednosti razvijaju kvalitetne međuljudske odnose, multikulturalnost i suradnju te razvoj globalne svijesti. S vremenom se u društvu mogla uvidjeti važnost slikovnice i njezina uloga u procesu odgoja i obrazovanja. Ono o čemu bi trebalo voditi računa pri procjeni vrijednosti i primjerenosti slikovnica jest dob djeteta, njegove perceptivne i receptivne mogućnosti. Dobro poznavanje djeteta omogućit će nam odabir slikovnice sukladno njegovoj dobi i interesima (Šišnović, 2011).

„Općenito prevladava mišljenje da su slikovnice samo za djecu od rođenja do 3. godine, premda se većina postojećih slikovnica može svrstati za dob od rođenja do 8. godine života“ (Martinović, 2011:85). Slikovnica koja je više puta definirana kao prva knjiga s kojom se dijete susreće trebala bi materijalom, formatom, opremom i sadržajem prilagođena djetetu rane dobi. Slikovnica treba biti od čvrstog materijala, bez oštih rubova ili mekog savitljivog materijala. U slikovnicama koje su namijenjene najmlađoj djeci, tekst bi trebao sadržavati krupnija, veća i jednostavna slova po obliku, dok će se s rastom djece i povećanjem teksta slova smanjivati do normalne veličine slova u početnici. Tekst mora biti ispravan i čist, jednostavan i jasan. Osim teksta, bitne su i ilustracije koje trebaju biti jednostavne i razumljive. Slikovnice za najmlađe trebale bi sadržavati ilustracije s vrlo malo detalja kako ne bi odvlačile pažnju djeteta, a za one mao starije čitače ilustracije bi trebale biti bogate i složenije. Sadržaji slikovnica trebaju biti obrazovnog karaktera, a prezentirajući ih nužno je voditi se pedagoškim načelima– od poznatog prema nepoznatome, od jednostavnijeg prema složenome (Kos-Paliska, 1997 prema Šišnović, 2011). Tekst i slika u slikovnici trebali bi se uvijek nadopunjavati, stoga je vrlo bitna dobra suradnja autora i ilustratora koja može dovesti do stvaranja

kvalitetnih slikovnica. Ako se uspije većina zahtjeva ispuniti, slikovnica će uspjeti povezati i uskladiti umjetničke i pedagoške vrijednosti te tako pozitivno utjecati na rast i razvoj djeteta rane dobi. Stoga, ako je slikovnica napravljena kako treba, ona će predstavljati skup odgojnih i obrazovnih sadržaja i vrijednosti (Šišnović, 2011).

10. KAKO ODABRATI SLIKOVNICU PRIMJERENU DJETETOVOJ DOBI?

Slikovnica ima vrlo bitnu ulogu u životu djeteta, pogotovo onog rane dobi. Ona bi trebala pratiti razvoj djeteta na svim razinama, stoga je ključno da bude primjerena dobi djeteta. Kod kvalitetne slikovnice treba voditi računa o kriterijima likovne umjetnosti, jezika, namijenjenost dobi, te obradu teme kod problemskih slikovnica. Dijete će uzevši slikovnicu u ruke prvo uočiti sliku. Slika ima vrlo bitni utjecaj na oblikovanje i doživljavanje svijeta kod djece (Furlan, 1963).

Šišnović (2011) je u prethodnom poglavlju objasnila kako je za djecu mlađe dobi najpogodnija ona slika koja ima vrlo malo detalja te koja jasno opisuje likove i događaje. Takvim prikazom slike djeci se olakšavaju procesi apstrakcije i generalizacije putem kojih oni dolaze do spoznavanja njihove okoline. Nadalje naglašava se kako djetetov doživljaj čitajući slikovnicu s njegovim odrastanjem mijenja, pa tako informativna funkcija postaje doživljajna, što znači da slikovničke ilustracije postaju sve više poticaj za maštu, a manje se shvaćaju doslovno (Furlan, 1963).

Problemske slikovnice smatraju se posebno kvalitetnima jer osim tekstopisca i ilustratora koji sudjeluju u nastajanju jedne takve slikovnice, sudjeluju i drugi stručni autorski timovi kao što su pedijatri, psiholozi, psihoterapeuti, pedagozi i ostali (Stričević, 2006). Problemske slikovnice govore o osjećajima koje većinom djeca potiskuju u sebi. Ljubav, bijes, tuga, ljubomora i slično. Martinović i Stričević (2011) navode kako takve slikovnice zapravo djeci rane dobi nude pomoć kako bi se ona lakše suočila s problemima i izazovima na putu odrastanja.

Najčešći posrednik između slikovnice i djeteta jest roditelj koji slikovnicu bira prema vlastitim kriterijima misleći kako njegov odabir je onaj ispravan i pritom ne mareći za izbor koji je potreban djetetu. Roditelji često nisu upoznati s literaturom namijenjenoj djeci i njihovom razvoju te im je teško prepoznati slikovnicu koja je odgovarajuća za njihovo dijete. Kada bi na slikovnicama bilo jasno istaknuto komu je ona namijenjena odnosno čijoj dobi te zašto, odabir primjerene slikovnice bio bi uspješniji te bi ta uloga pripala nakladnicima (Martinović i Stričević, 2011).

Djeca u dobi od četvrte do osme godine počinju istraživati svijet izvan svoje obitelji i doma. Priče za djecu ove dobne skupine mogu biti realistične ali i fantastične, no većinom se bave s problemima s kojima se djeca suočavaju upoznavajući svijet oko sebe. Teme slikovnica za djecu do osme godine su različite, a neke od popularnijih su slikovnice o prijateljstvu. Stvaranje novih prijatelja za djecu koja tek kreću u osnovnu školu može predstavljati veliki problem. Oni se tek uče o dijeljenju i suradnji, te zajedništvu, te ima ovakve slikovnice mogu pomoći u vezi tog problema. Također, slikovnice o učenju novih vještina, poput crtanja, pjevanja, pripovijedanja te ostalih različitih aktivnosti primjerena su za djecu ove dobne skupine. Takve slikovnice pomažu djecu da razvijaju samopouzdanje i samostalnost. Osim tih tema, poznatije su i one o donošenju vlastitih odluka. Vrlo je bitno za dijete predškolske i mlađe školske dobi da nauči razvijati kritičko mišljenje. Slikovnice o suočavanju straha, te donošenju ispravnih ili pogrešnih odluka te kako se nositi s posljedicama također se nalaze u kategoriji slikovnica primjerenih za djecu od četvrte do osme godine.²

² Sherman P., *Writing Picture Books for Children*. Pribavljeno 6.7.2019. sa <http://www.writingpicturebooksforchildren.com/>

11. ODNOS SLIKE I TEKSTA

Batinić i Majhut (2000) navode da tekst uvijek strogo prati sliku te su stalno paralelni. I tekst i slika trude se što točnije ispričati nekakvu zgodu likova. Rijetko kad su likovni materijal i tekst slobodni. Tekst i ilustracije se uglavnom nadopunjuju i jedan drugog ojačavaju. Često je jedna ilustracija praćena jednim tekstom, te ne postoji sukobljavanje slike i teksta. No, nekad jedna priča ima zadatak ujediniti nekoliko različitih slika u jednu cjelinu, a nekad se dva različita teksta odnose na istu ilustraciju.

U slikovnicama se veću važnost pridodaje ilustracijama dok se tekst često zanemaruje. Razlog tome, zbog čega se ilustracija više ističe i primjećuje jest taj da djeca lakše i brže čitaju sliku i ona im je zanimljivija od teksta koji će opisati i objasniti naslikanu ilustraciju. I upravo zbog toga su slikovnice omiljenije djeci. No, ne treba zaboraviti kako ilustrator zapravo stupa tek na kraju kada je literarna cjelina završena (Hlevnjak, 2000).

Slikovnica je knjiga koja se sastoji od teksta i slike. Pokreću se rasprave o tome što je važnije, no odgovora na to nema, jer je svaka komponenta bitna po sebi. Uloge teksta i slike su raavnopravne, one izrjavaju svoje moći na najbolji mogući način. Slika ne bi smjela imitirati, već bi trebala prikazivati umjetnički neko biće, predmet ili pojavu iz života. Tekst bi trebao biti sadržajan, imati zaokružene kompozicije, biti izražen jasnim i preciznim stilom. Postoje slikovnice u kojima je vrlo malo teksta ili čak nimalo, a postoje slikovnice koje dominiraju tekstom. Takve slikovnice nazivamo ilustriranim knjigama. Za samu slikovnicu jest najbolje da ona ima uravnotežen omjer teksta i slike (Diklić Z., Težak D., Zalar I., 1996).

Za vrijeme pojavljivanja prvih slikovnica u Hrvatskoj, Živko Haramija primjećuje kako u slikovnicama slika dominira i tekst nju ilustrira, iako i malo teksta može sadržavati puno literature. Konkretniji zaključak donosi Miroslav Vaupotić koji kao roditelj ima iskustva u čitanju slikovnica te isprva zaključuje kako je slika bitnija, a tekst sporedan, no kasnije uviđa kako je dobra slikovnica ona u kojoj se tekst i slika nadopunjuju i izmjenjuju (Narančić Kovač, 2015).

„Schwarza je istraživanje vizualne sastavnice dovelo do zaključka da slikovnica kao dvostruko umjetničko djelo spada u šire područje verbalno-vizualne komunikacije, i da

priopćuje svoju poruku na način koji je neprevodiv u bilo koji drugi oblik estetičkog izražavanja. Pritom verbalna i slikovna sastavnica nikad nisu međusobno prevodive jedna na drugu nego su u suodnosu i stapaju se u cjelinu komponiranog teksta“ (Narančić Kovač, 2015: 44). John Stephens ističe jedno vrlo važno načelo inteligentne slikovnice čija je sposobnost konstruirati tekst i slike, tako da oni nadopunjuju jedno drugo i zajedno provode priču i čine jednu smislenu cjelinu (Narančić Kovač, 2015).

12. RAZLIKA IZMEĐU ILUSTRIRANE KNJIGE I SLIKOVNICE

Djeca već od ranog djetinjstva usvajaju slikovne prezentacije te tako one postaju njihov prvi rječnik vizualnog vokabulara. Ono što još određuje slikovnice jest tekst koji određuje priču, za razliku od ilustrirane knjige u kojoj slika ima sekundarnu ulogu u odnosu na tekst. Slikovnica se može shvatiti kao prvi pripovjedački medij s kojim se djeca susreću. Ono što je bitno u njima jest likovna perspektivnost koja kao medij ima ulogu apsorbirati umjetničke tehnike suvremenih ilustratora (Rupčić, 2014).

Ilustriranu knjigu ćemo prepoznati po tome što u njoj možemo odvojiti ilustracije od književnog teksta. Pri tome ostaje jasan književni tekst. Unutar slikovnice se ne mogu odvojiti slike od riječi jer i jedne, i druge, imaju podjednaku važnost za shvaćanje biti slikovnice (Narančić Kovač, 2011). Slikovnicu čine tekst i ilustracija koji se međusobno nadopunjuju i stvaraju cjelinu. Postoje slikovnice bez riječi ili s vrlo malo riječi, ali ne postoje slikovnice bez slika. „U slikovnici slika nije ilustracija teksta, kao u ilustriranoj knjizi, niti je riječ pomoćno sredstvo za ostvarenje dijaloga, kao u stripu“ (Crnković, Težak, 2002:16). Iako se češće slikovnica poistovjećuje s ilustriranom knjigom, autori smatraju kako je ona sličnija filmu (Crnković, Težak, 2002). „Ilustrirana knjiga također je knjižni predmet te se u njoj, uz tekstualni dio, nalaze ilustracije koje dodatno vizualno opisuju i predstavljaju napisano, ali je ključno da je u ilustriranoj knjizi za razliku od slikovnice napisani sadržaj jasno razumljiv“ (Batinić i Majhut, 2001: 11-18). Ono po čemu se ilustrirana knjiga razlikuje od slikovnice je u tome što u njoj moguće odvojiti tekst od ilustracije, te će on i dalje ostati cjelovit i jasan. U slikovnici je to nemoguće jer tekst uvijek prati sliku i njih se dvoje nadopunjuju (Narančić Kovač, 2011).

Prethodno navedenim stavovima možemo zaključiti jasno kako postoje dva različita pojma u hrvatskoj dječjoj književnosti, slikovnica i ilustrirana knjiga. To dvoje se razlikuju u povezanosti teksta i slike. U slikovnicama se tekst i slika nadopunjuju, ojačavaju i čine jednu cjelinu. U slikovnicama je slika dominantnija od teksta jer je to ono što djeca prvo primijete. Ilustrirana knjiga jest knjiga koja sadrži ilustracije koje služe kako bi se bolje objasnio tekst.

13. ILUSTRACIJE U DJEČJIM SLIKOVNICAMA

Ilustracija je prvo što će dijete zapaziti u slikovnici. Ono će na neki način smatrati kako je slika bitnija od teksta, te da su slike te koje pričaju priču. „Ilustracije u pripovjednim slikovnicama uz riječi pripovijedaju, a obično i dodatno proširuju priču, a u ilustriranim knjigama dopunjuju čitateljsku predodžbu pružajući djetetu okvir za zamišljanje“ (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011).

Postoje mnoga mišljenja o tome bi li se trebao ilustrirati književni tekst. Neki tvrde da priču nije potrebno ilustrirati već da bi čitatelj sam trebao stvarati slike, te postoje mišljenja kako je sama ilustracija dovoljna i da ona govori sama za sebe. Svakako je ilustracija bitna jer se njome kod djece može stvoriti smisao za lijepo te razvijati njihovo likovno stvaralaštvo (Balić-Šimrak i Narančić Kovač, 2011). Nadalje, iste autorice navode jednu od podjela pristupu izrade ilustracija: apstraktni, stripovski, ekspresionistički, impresionistički, folklorni, naivni, realistički, nadrealistički i romantičarski stil. Osim navedenih stilova koji se mogu vidjeti na ilustracijama u slikovnicama, postoji još jedna načelna podjela: potpuno promišljen cjelovit autorski koncept, dizajnerski koncept, tradicionalni pristup i uporaba dječjih radova kao ilustracija (Balić-Šimrak, 2014). No, ne možemo zaključiti koji je od navedenih pristupa najbolji jer je svaki taj stil povezan sa osobnošću i vještinom ilustratora.

Hlevnjak (2000) smatra kako ilustrator doživljava tekst kao otvoreno likovno djelo, te da bi se oblikovanje i dizajniranje slikovnica za najmlađe čitatelje trebalo voditi činjenicom da su to i njihovi prvi udžbenici. „Ilustrator mami čitatelja da vidi i čita između redaka, da asocira povrh sugeriranih predodžbi drukčije i nove slike. Vrednovanje slikovnice prvenstveno je vrednovanje ilustracije, a to je isto što i vrednovanje svake druge likovne vrste“ (Hlevnjak, 2000: 7-11).

13.1. Suvremeni hrvatski ilustratori slikovnica

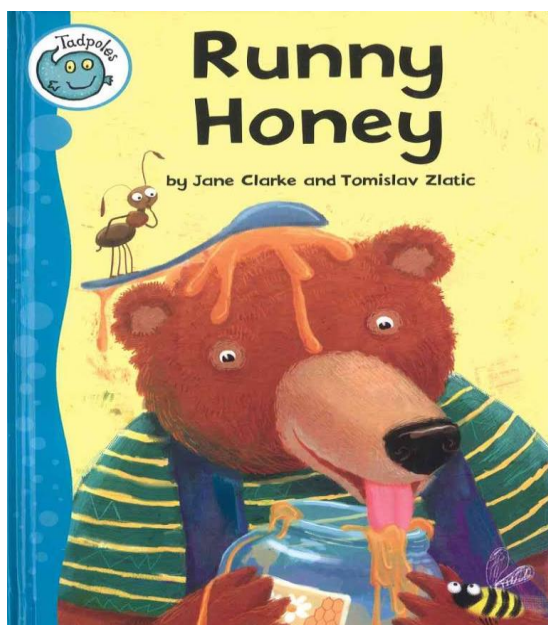
Veliku ulogu u stvaranju prvog dojma imaju ilustratori. Ilustrator ima zadatak da njegovo ilustriranje bude dosljedno u cijeloj slikovnici, sve što koristi treba biti ujednačeno, istog tipa i logično likovno povezano (Rupčić, 2014). Danas u Hrvatskoj postoji zaista mnogo suvremenih autora slikovnica. Neki od njih su i višestruki dobitnici nagrada, te svatko od njih ilustrira različitim stilom. S obzirom na to da se u ovom radu osim teksta, analiziraju i ilustracije slikovnica *Etno priče* autorice Sanje Lovrenčić, u daljnjem tekstu predstavljaju se autobiografija, nagrade i djela ilustratora tih slikovnica.

Jedna od njih je i Pika Vončina (1961) koja je završila Školu primijenjene umjetnosti i diplomirala na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Osim što je ilustrirala četrdesetak knjiga, surađuje s kazalištem *Mala scena* u Zagrebu, kao scenografkinja i autorica plakata. Za Međunarodni festival profesionalnih kazališta za djecu i mlade *Mliječni zub* oblikovala je plakat, programsku knjižicu i mapu. Dobitnica je nagrade *Grigor Vitez* 1999. godine za knjigu *Čudnovate zgone šegrta Hlapića Ivane Brlić-Mažuranić*. Napisala je i ilustrirala slikovnice *Emilija u zemlji kotača*, *Emilijina vrlo neobična pustolovina*, *Mala zvona*, *4 priče iz zečje zemlje*, *Putovanje tete Hilde* (Verdonik, 2015: 13).

Slika 3. Naslovna stranica autorske slikovnice Pike Vončine *Emilijina vrlo neobična pustolovina*

Tomislav Zlatić, autor brojnih nagrada, završio je Likovnu akademiju Zagrebu. Ilustrirao je više udžbenika i slikovnica: *Runny Honey*, *Lights*, *Collins Big Cat Phonics*, *The King of The Forest*. Njegova slikovnica *Dječak koji je želio biti tigar* osvojila je Nagradu *Ovca u kutiji* koja se dodjeljuje najboljoj hrvatskoj slikovnici u sklopu Interlibera.³

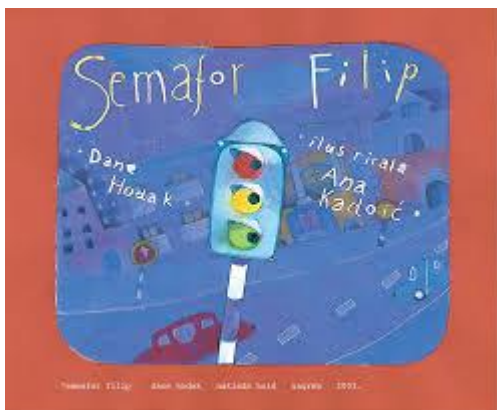

Slika 4. Naslovna stranica slikovnice *Runny Honey* čiji je ilustrator Tomislav Zlatić

Ana Kadoić, rođena u Zagrebu, diplomirala na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu. Bavi se crtežom, instalacijom i multimedijском umjetnošću, te ilustracijom i animiranim filmom za djecu. Dobitnica je nagrada: 2011. nagrada *Lice knjige* za naslovnice knjige *Puna vreća laži* Sanje Lovrenčić, 2015. nagrada *PišiRiši* Hrvatskog društva književnik za

³ Proglašeni pobjednici najbolje hrvatske slikovnice na Interliberu. (2019). Pribavljeno 25.5.2019., sa <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/proglaseni-pobjednici-najbolje-hrvatske-slikovnice-na-interliberu-foto-20181118>

djecu i mlade, 2016. dobiva pohvalu Grigor Vitez za ilustracije slikovnice *Crvena jabučica* Nine Vadić.⁴

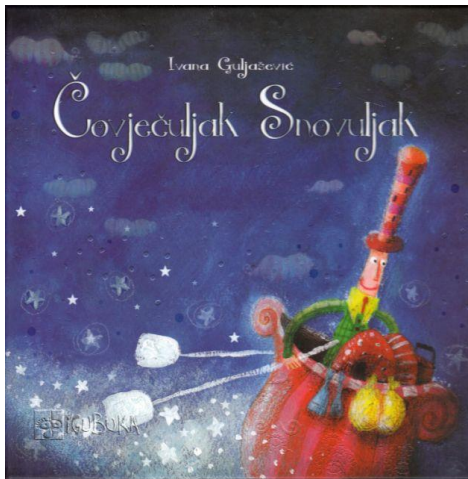

Slika 5. Slikovnica *Semafor Filip* za čije je ilustracije Ana Kadoić dobila nagradu publike *Ovca u kutiji* 2005. godine

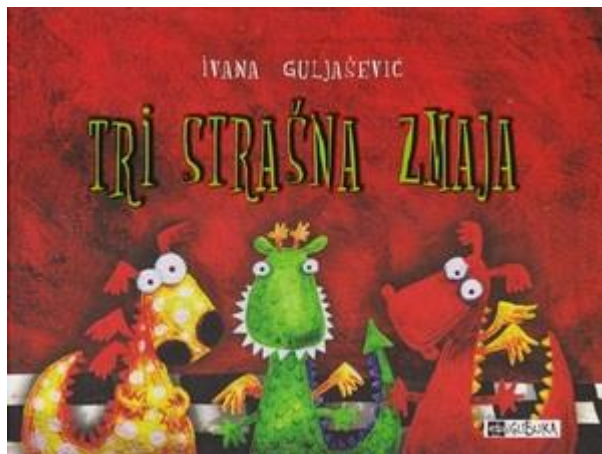
Ivana Guljašević, spisateljica i filmska animatorica, dobitnica višestrukih nagrada. Slovi kao najproduktivnija ilustratorica u Hrvatskoj. Ilustrirala je pedesetak slikovnica i knjiga te velik broj udžbenika. Njena prve ilustracije za djecu bile su u *Tintiliniću* i *Zvrku*. Napisala je i ilustrirala zbirku priča *Zoo novosti*, te slikovnice *Kako je krokodil Marko pronašao svoj dom*, *Čarapojedac*, *Malo kraljevstvo*, *Čovječuljak Snovuljak*, *Tri strašna zmaja* itd.⁵

⁴ Ana Kadoić. Pribavljeno 25.5.2019. sa <http://anakadoic.com/>

⁵ Guljašević Ivana. *Klub prvih pisaca*. Pribavljeno 25.5.2019., sa <http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/guljasevic-ivana/>

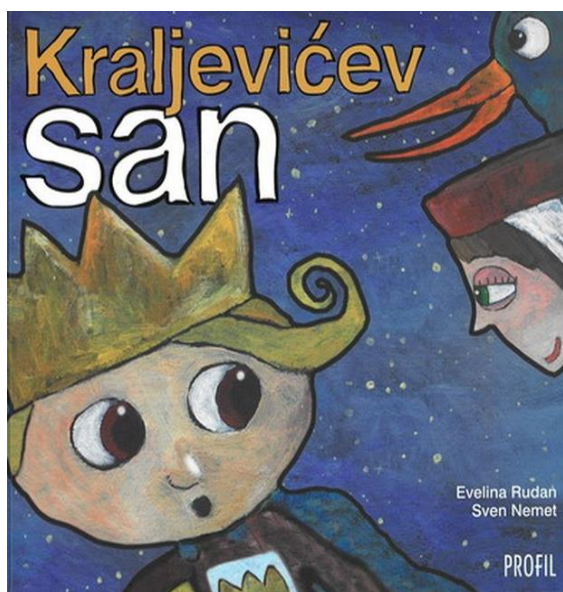
Slika 6. Autorska slikovnica Ivane Guljašević *Čovječuljak Snovuljak*

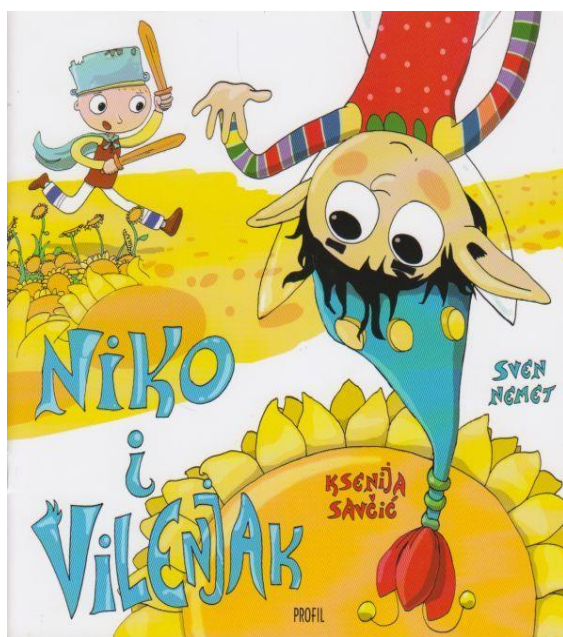
Slika 7. Autorska slikovnica Ivane Guljašević *Tri strašna zmaja*

Sven Nemet završio je Akademiju likovnih umjetnosti. Bavi se ilustriranjem slika, kiparstvom, fotografiranjem i izrađuje stolne igre. Član je *Autorske kuće* i *Hrvatskog društva likovnih umjetnika*. Izlagao je na više samostalnih i grupnih izložbi u zemlji i inozemstvu. Vodi radionicu stripa u Međunarodnom centru za usluge u kulturi u Zagrebu.⁶

⁶ Sven Nemet. *Moderna vremena*. Pribavljeno 25.5.2019. sa <https://www.mvinfo.hr/knjiga/668/kiki-i-danko-vremeplovom-kroz-20-stoljece>

Slika 8. Naslovna stranica slikovnice *Kraljevičev san* čiji je ilustrator Sven Nemet

Slika 9. Naslovna stranica slikovnice *Niko i Vilenjak* čiji je ilustrator Sven Nemet

14. HRVATSKE NAGRADE ZA ILUSTRACIJE

14.1. Nagrada Grigor Vitez

U Hrvatskoj je prva nagrada za dječju knjigu ustanovljena 1967. godine i dobila je ime po pjesniku Grigoru Vitezu. Nagradu je utemeljio Savez društava *Naša djeca* iz Hrvatske, a dodjeljuje se za tekst i ilustracije odabrane iz tekuće jednogodišnje produkcije. Sastoji se od novčanog iznosa, diplome i statue *Ptica* akademske kiparice Ksenije Kantoci.

Prvi dobitnici nagrade *Grigor Vitez* 1967. za tekst bili su Gustav Krklec, *Majmun i naočale* i Ratko Zvrko, *Grga Čvarak*. Nagradu za ilustraciju osvojili su Vilko Selan Gliha za *Priče iz djetinjstva*, Ive Andrića i Cvijeta Job za *Šumu Striborovu*, Ivane Brlić Mažuranić.

Neki od dobitnika nagrada su: Sanja Lovrenčić, Pika Vončina, Tomislav Zlatić, Igor Rajki, Silvija Šesto, Stanislav Marijanović, Ivana Guljašević Kuman, Nika Sarajlija, Vlado Rajić, Manuel Šumberac, Sanja Pilić, Ana Đokić, Ana Kadoić, Mirjana Mrkela, Nada Mihaljević, Zdenko Bašić, Sanja Polak, Zvonimir Balog, Tomislav Torjanac, Hrvoje Hitrec, Svjetlan Junaković, Višnja Stahuljak, Dražen Jerabek i brojni drugi.⁷

Slika 10. Ilustracija iz *Šume Striborove* Cvijete Job. Nagrada *Grigor Vitez* za ilustraciju 1967.

⁷ Hrvatske nagrade za dječju knjigu. Knjižnice grada Zagreba. Pribavljeno 25.5.2019., sa <http://www.kgz.hr/hr/o-nama/clanstva-771/hrvatske-nagrade-za-djecju-knjigu/2032>

14.2. Nagrada Ivana Brlić-Mažuranić

Nagradu za tekst i ilustraciju, utemeljila je izdavačka kuća *Školska knjiga* 1971. godine dajući joj ime po poznatoj hrvatskoj književnici Ivani Brlić-Mažuranić. Nagradu čine diploma, novčani iznos i statua *Gita i Hlapić* akademskog kipara Želimira Janeša. Nagrada se dodjeljuje na temelju natječaja za najbolji rukopis. Dobitnik prve nagrade *Ivana Brlić Mažuranić* za tekst 1971. godine jest Pajo Kanižaj, *Bila jednom jedna plava*, a za ilustraciju Stevo Binički, za *Kiki: malu polarnu lisicu*, Nade Iveljić.

Tijekom godina 1979., 1983. i 1991. nagrada *Ivana Brlić-Mažuranić* nije se dodjeljivala, a od 1999. godine dolazi do promjene kriterija dodjele nagrada. Nagrada se od tada dodjeljuje za originalni neobjavljeni književni tekst (roman i zbirku pripovijedaka) na hrvatskom jeziku za djecu i mladež do 14 godina. Od 2009. godine nema informacija o dodjeli ove nagrade. Do tada neki od dobitnika su: Ivan Vitez, Miro Gavran, Mladen Veža, Sanja Pilić, Josip Cvenić, Svjetlan Junaković, Josip Laća, Zvonimir Balog, Nikola Pulić, Ivan Kušan, Ivica Antolčić, Branka Četković, Vlatko Šarić, Jagoda Kaloper, Joško Marušić, Luko Paljetak i brojni drugi.

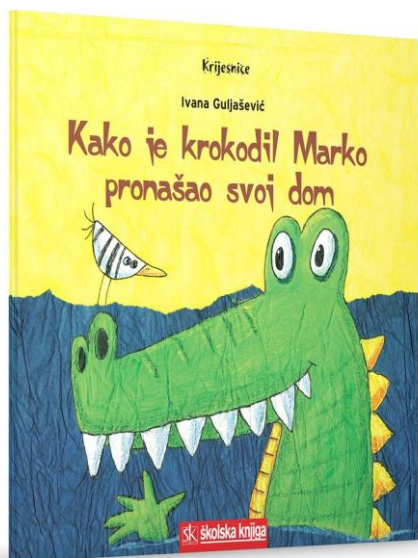
Slika 11. Naslovna stranica slikovnice *Bila jednom jedna plava*

14.3. Nagrada Ovca u kutiji

Ovca u kutiji je književno likovna nagrada za najbolju hrvatsku slikovnicu i dodjeljuje se od 2005. godine. Od te godine, a do 2007. organizator nagrade bila je umjetnička organizacija *Autorska kuća*. Od 2008. dolazi do promjene te nagradu počinje dodjeljivati udruga *Knjiga u centru*. Nagrada se sastoji od skulpture Ovca u kutiji. Ova nagrada jedina je u Hrvatskoj u kojoj je stručni žiri sastavljen od književnika, književnih kritičara i ilustratora pregledava cjelokupnu godišnju produkciju slikovnica i vrednuje tekst i njegov odnos s ilustracijom. Osim stručnog žirija, najbolju slikovnicu bira i neovisni dječji žiri.

2005. nagradu stručnog žirija odnijela je Ivana Guljašević za tekst i ilustraciju slikovnice *Kako je krokodil Marko pronašao svoj dom*. Nagradu dječjeg žirija odnijeli su Božidar Prosenjak za tekst i Ivana Guljašević za ilustraciju slikovnice *Golub i sokol*.

Ostali dobitnici nagrade stručnog žirija u kategoriji teksta i ilustracije su: Pika Vončina, Andrea Peterlik Huseinović, Nada Horvat, Stanislav Marjanović, Dubravka Pađen Farkaš, Dubravka Kolanović i brojni drugi.⁸

Slika 12. Naslovna stranica slikovnice *Kako je krokodil Marko pronašao svoj dom*

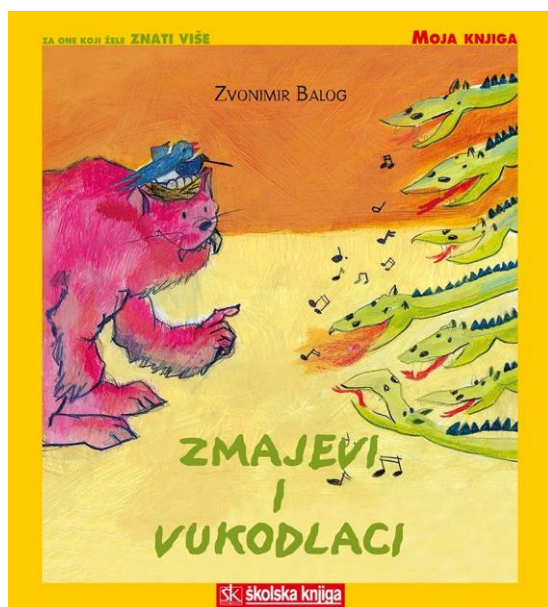
⁸ Isto.

14.4. Nagrada Kiklop

„Manifestacija *Sa(n)jam knjige u Istri* utemeljitelj je knjižne nagrade *Kiklop*. Ova nagrada valorizira nakladničku struku u njenom najširem spektru te stručnim kriterijima vrednuje svekoliki rad na knjizi. Nagrada *Kiklop* dodjeljuje se u dvanaest kategorija među kojima su i slikovnica godine te knjiga godine za djecu i mladež” (Verdonik, 2015: 20). Nagrada *Kiklop* se sastoji od skulpture, rada likovne umjetnice Marine Orlić i diplome koja potvrđuje dobitnika nagrade za određenu kategoriju.

2004. godine prvi dobitnik nagrade *Kiklop* za dječju knjigu godine jest Zvonimir Balog, *Zmajevi i vukodlaci*.

Ostali dobitnici nagrade u kategoriji za dječju knjigu godine i slikovnicu godine su: Svjetlan Junakovć, Vera Vujović, Sanja Pilić i K. Halužan, Helena Bulaja, Keddie, Alistair, Sanja Pilić, Sanja Lovrenčić i drugi.⁹

Slika 13. Naslovna stranica dječje knjige *Zmajevi i vukodlaci*

⁹ Isto.

15. OPĆENITA ANALIZA SLIKOVNICA

Claire Painter (2009) donosi detaljnu analizu slikovnica u knjizi *Multimodalna analiza slikovnica*. Općenita analiza slikovnice obuhvaća materijalnost (od čega su izrađene), uvez (tvrđi ili meki), njezin vanjski izgled, format (okomiti ili vodoravni), mjesto autora teksta i ilustracija na koricama (gore ili dolje), mjesto naslova slikovnice i ilustraciju na koricama, veličina i oblik slova, broj stranica slikovnice. Ilustracija na koricama je važna jer na prvi pogled sugerira malom čitaču o čemu se tu radi i motivira ga za čitanje.

Elementi na prvoj unutarnjoj stranici kao što su posveta, autoričina bilješka, kratki sažetak zovu se paratekst. Paratekst je prijelaz između korica i unutrašnjosti slikovnice koji uvodi tranziciju i transakciju. Paratekst je uglavnom djelo izdavača, može biti i od autora. On uvodi u bolju recepciju i razumijevanje slikovnice. On odgovara na pitanja gdje, kada, kako, od koga, za koga i o čemu se tu radi. Paratekst reflektira književni rod, vrijeme, mjesto, kontekst, kulturu, autora, radnju, ediciju, katalogizaciju i autorska prava. Tu se može još naći posveta i cijena. Paratekst čine epitekst i peritekst. Oboje se mogu naći na omotu koji ima funkciju štiti slikovnicu. Popunjeni dodatnim ilustracijama oni uvode u radnju. Epitekst obuhvaća sve ono što je na koricama slikovnice a nije vezano za tekst; autora, nagrade, književne kritike, autoričino obraćanje čitateljima.

Analiza teksta obuhvaća mjesto teksta na stranici, odnos veličine teksta i ilustracije, postoje li okviri za tekst. Tko je u priči pripovjedač, je li on dio priče? Kako započinje priča? Postoji li tema koja se provlači kroz slikovnicu ili ne? Kako početne rečenice pomažu u određivanju mjesta i vremena događanja. Općenita analiza sadržaja i strukture slikovnice propituje je li to priča o junaku, kronološka priča, priča o zgodama i nezgodama, bijeg i povratak kući itd. O čemu govori priča: o ljubavi, prijateljstvu, dobroti, snalažljivosti, pravednosti, hrabrosti, poštenju? Koje još druge vrline slikovnica afirmira? Tko je glavni lik, čovjek ili personalizirana životinja? Postoji li zaplet i rasplet radnje i kako je on postavljen u priči. Koja je uloga kulture iz koje dijete dolazi u razumijevanju slikovnice? Kako su se ilustracije u slikovnicama tijekom vremena od prvih izdanja do danas mijenjale? Na kraju dolazi analiza pouke slikovnice za djecu, je li ona shvatljiva i razumljiva, koje emocije pobuđuje i na što motivira.

Koja je književna vrsta rabljena u slikovnici, rabe li se metafore, oponašanja, alegorije, ima li elemenata fikcije i humora. U analizi tekstualnog dijela slikovnice jako je važno kako su rečenice strukturirane gramatički, jesu li pravopisno točne, je li upotrijebljeni fond riječi razumljiv djeci. Postoje li ponavljanja riječi i dijelova teksta, kakav je ritam radnje i postoje li rimovanja. Koji glagoli su upotrijebljeni i ponavljaju li se oni?

Koje posebnosti povezuju pripovjedača i ilustratora, koja je interakcija riječi i ilustracija radi potpunog razumijevanja slikovnice. Kako ilustracije s malo riječi jače izražavaju zaplet i rasplet radnje? Mijenjaju li ilustracije značenje teksta? Koliko su slike i tekst koherentni? U kojem su odnosu početak i završetak priče? Postavlja se pitanje ubrzavaju li riječi, a slike usporavaju čitatelja? Postoji li napetost između riječi i slika? Postoje li praznine koje dijete samo mora otkriti i popuniti? Kako priča teče od stranice do stranice? Ima li skokova u odvijanju radnje?

Ilustracija uspostavlja pozornicu radnje, mjesto i vrijeme događanja, stvara raspoloženje, objašnjava povijesnu, civilizacijsku i kulturološku pozadinu radnje ako ona postoji i naglašava značenje simbola. Kad vidimo kraljevića, princezu ili dvorac znamo da je riječ o davno prošlom srednjem vijeku. Ilustracija više od riječi opisuje karakteristike likova, posebno glavnog junaka, po čemu se on ističe i razlikuje od ostalih likova. Pošto je broj riječi i duljina teksta u slikovnici ograničena, ilustracija proširuje radnju i zaplet.

Kako ilustracije utječu na tekst, osnažuju li ga ili oslabljuju? Što najprije lovi pozornost djeteta? Koje boje dominiraju ilustracijom? U analizi ilustracija i slika važan je njihov format, jesu li ilustracije na cijeloj stranici ili u malim okvirima, u kojoj tehnici su izrađene, ili su to fotografije. Likovi u slikovnici trebaju imati posebna obilježja kako bi privukla pozornost malog čitatelja. Izgleda li glavni lik drukčije od sporednih likova? Je li glavni lik veći na slici od sporednih? Smanjuje li se veličina likova ili povećava do kraja slikovnice? Je li glavni lik postavljen u sredinu slike? Koja je uloga kostimografije i kako odjeća likova iskazuje raspoloženja i njihov međusobni odnos u radnji? Kako su postavljeni likovi na ilustraciji? Lijevo simbolizira sigurnost, poznato, zadano. Desno znači manje sigurno, nepoznato, neočekivano. Postoji li perspektiva dubina slike? Postoji li pozadina ilustracije? Jesu li ilustracije uokvirene ili se slobodno prelijevaju preko cijele stranice? Vire li likovi iz okvira ili se slobodno šecu po cijeloj stranici?

Koji elementi slika i crteža su upotrijebljeni i koje je njihovo značenje? Vertikalne crte kao elementi crteža i slike znače stabilnost, visinu i odvajaju elemente ilustracije, dok horizontalne crte spajaju elemente ilustracije. Dijagonalne crte znače pokret i akciju. Tanke crte znače krhkost i eleganciju, dok debele crte sugeriraju snagu i nešto naglašavaju. Postoje li u slikovnici geometrijski likovi i oblici koji se ponavljaju kao uzorci? Geometrijski oblici mogu biti otvoreni ili zatvoreni, kutni ili kružnice. Kružnica znači utjehu, zaštitu, beskrajnost. Pravokutnik znači stabilnost, iskrenost i sklad. Trokut znači akciju, sukob i napetost.

Koje boje su upotrijebljene? Boje imaju različito značenje i utisak. Tople boje iskazuju osjećaje i raspoloženje. Crvena boja znači snagu, toplinu, ljutnju, energičnost, strast, aktivnost. Zelena boja se povezuje s prirodom, znači mirnoću. Plava boja znači mirnoću, odvojenost, melankoliju, i pasivnost. Žuta boja znači sreću, oprez ali i toplinu. Narančasta boja označava promjenu godišnjih doba, jesen. Crna boja znači mračna raspoloženja, strah, depresiju.

15.1. Multimodalna analiza slikovnice

Slikovnica je oduvijek bila značajno sredstvo u socijalizaciji djece i njihovom uvođenju u svijet pismenosti i književnosti. U našem modernom dobu i najjednostavnije priče u slikovnicama traže kompleksnu i zahtjevnu analizu radi načina na koji su slike komponirane s tekстом. Klasična vizualno-verbalna analiza je sve značajnija u postizanju toga cilja i ta metoda doživljava stalne promjene i poboljšanja. Clare Painter¹⁰ je na temelju prijašnjih radova u tom području razvila metodu multimodalne analize diskursa koja stvara značenje kako u verbalnom tako i u vizualnom dijelu slikovnice. Kako bi objasnila kako taj pristup može biti rabljen u analizi i interpretaciji priče u slikovnici ona

¹⁰Clare Painter je asistentica na Odjelu za lingvistiku Sveučilišta u Sidneyu, u Australiji. Glavno područje njezina zanimanja je razvoj ranog dječjeg jezika i književnosti, sistemsko-funkcionalna lingvistika i multimodalna analiza diskursa. Njezini radovi su: *Learning through Language in Early Childhood* (Continuum, 1999) i *Reading Visual Narratives* (J. R. Martin and Len Unsworth, Equinox, 2014). Pribavljeno 28.5.2019. sa <https://www.bloomsbury.com/author/clare-painter>.

je najprije razmotrila način kako se usporedno mogu analizirati verbalni (tekstovni) i vizualni (slikovni) oblik, a zatim ponudila njihovo zajedničko djelovanje.

15.2. Sistematsko funkcionalna analiza slikovnice

Sistemska-funkcionalna analiza počiva na vizualnoj gramatici koja je razvijena za analizu ilustracija bilo koje vrste za reklame, crtiće, web stranice itd. Svaki tekst govori o nečemu, ima sadržaj, likove, radnju i vremensko-prostornu smještenost. Ova vrsta značenja se naziva idejna funkcija. Drugo, svaki tekst ulazi u komunikacijsku interakciju likova i osoba, budući da se idejni sadržaj treba potvrditi osjećajima. To je interpersonalna metafunkcija teksta. U priči nisu samo osjećaji pisca važni nego i oni među likovima. Na kraju svaki tekst treba biti skladna priča sa svim svojim fazama od uvoda, zapleta, raspleta koja ih povezuje. To je uloga tekstualne metafunkcije.

Dakle, socio-funkcionalna analiza diskursa ima dva glavna obilježja. Prvi je multifunkcionalni princip koji kaže da svaki tekst u bilo kojem obliku (tekstualnom ili slikovnom) utjelovljuje istovremeno tri značenja; idejno, interpersonalno i tekstualno. Drugi princip kaže da unutar svake metafunkcije tekst u bilo kojem obliku treba biti analiziran tako da možemo jasno odrediti izbore među potencijalnim značenjima. Taj potencijal značenja je predstavljen skupom opcija koje autorica zove „sistemima“ kao što su moć, socijalna distanca, društveni ambijent, društveni okvir itd. Da bi multimodalna funkcionalna analiza diskursa bila djelotvorna potrebno je vizualnu analizu dovesti u sistemsku korelaciju s verbalnom analizom. Prvi korak je povezivanje i svrstavanje potencijalnih značenja verbalnog s vizualnim sistemom (Painter, 2009).

16. HRVATSKE NARODNE BAJKE U PRERADI SANJE LOVRENČIĆ KAO SLIKOVNICE U EDICIJI ETNO PRIČE

16.1. Slikovnice u ediciji Etno priče Sanje Lovrenčić

U ovom dijelu radu predstavljaju se prerađene narodne bajke u obliku slikovnica u ediciji *Etno priča* (2006) autorice Sanje Lovrenčić¹¹, koje su ilustrirane od strane suvremenih hrvatskih umjetnika. *Etno priče* sadrže pet slikovnica utemeljenih na pričama iz hrvatske narodne baštine, a to su *Proždrlica*, *Mačak i lisica*, *Pjetličeva družina*, *Ptičar i crna vrana* te *Zec*, *medvjed*, *čovjek i lisica*. Svaku od njih ilustrirao je različit umjetnik. Priču o *Mačku i lisici* ilustrirala je Ivana Guljašević, onu o neobičnom društvu *Zec*, *medvjed*, *čovjek i lisica* Tomislav Zlatić, *Pjetličevu družinu* Ana Kadoić, *Proždrlicu* Pika Vončina, a slikovnicu *Ptičar i crna vrana* Sven Nemet. Birajući autore ilustracija za slikovnice autorica je vodila računa o tome da su one u skladu s umjetničkim osobnostima ilustratora i da se isprepliću priče i autorski stil. Izdavač slikovnica je zagrebačka nakladnička kuća Kapitol.¹²

U slikovnici *Mačak i lisica* prema hrvatskoj narodnoj bajci neki mačak je živio kod jednog čovjeka u kući. Posvađali su se te je mačak napustio kuću u kojoj je živio i otišao u šumu. Tu je sreo lisicu i uselio se k njoj. Lisica je prevarila medvjeda, vuka i divlju svinju da se udala te joj oni donijeli poklone da bi vidjeli mladoženju. Mačak je prestrašio životinje i pobjegao u šumu te je postao divlji mačak. To je šaljiva narodna priča o lijenom, ali vrlo neobičnom, snalažljivom mačku i njegovoj pustolovini u šumi s lisicom,

¹¹ Sanja Lovrenčić, književnica je i prevoditeljica. U hrvatsku književnost ušla je 1987. zbirkom pjesama *Insula dulcamara*. Otad je objavila još sedam pjesničkih zbirki, a poezija joj je objavljivana i u domaćoj i stranoj periodici te prevedena na njemački, poljski, ruski, slovenski, švedski, danski. Poznatu nagradu Kiklop dobila je za knjigu *Rijeka sigurno voli poplavu*. Napisala je i nekoliko dječjih knjiga. Za zbirku *Četiri strašna Fufoždera i jedan mali Fufić* dobila je nagradu *Grigor Vitez*. Osim pisanjem, autorica se bavi i snimanjem dokumentarnih radio drama. Kao samostalni dokumentarist snimila je i režirala šest dokumentarnih radio-drama. Prevodi i prerađuje tekstove s područja svjetske književnosti. Autorica je zbirki kratkih priča *Wien Fantastic*, *Portret kuće* i *Zlatna riba i istočni Ariel*, romana *Dvostruki dnevnik žene sa zmajem*, *Klizalište*, *U potrazi za Ivanom* (nagrada *Gjalski* 2007), *Ardura* (2012) i *Kabinet za sentimentalnu trivijalnu književnost* (2018), te fantastične trilogije *Zmije Nikonimora* te zbirke autobiografskih zapisa *Zagrebačko djetinjstvo šezdesetih* i brojnih drugih. Pribavljeno 5.5.2019. sa <http://www.sanja-lovrencic.com/>

¹² *Predstavljene slikovnice Etno priče Sanje Lovrenčić*. Pribavljeno 16.7.2019. sa <https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=17006>

medvjedom, vukom i divljom svinjom. Ispriповijedana je i ilustrirana na suvremen način i najmlađima će prenijeti dio tradicijskog nasljeđa.¹³

Slikovnica *Zec, medvjed, čovjek i lisica* je duhovita priča o bezobraznom zecu, lakovjernom medi, čovjeku koji nije znao održati obećanje, ali je uspio nadmudriti među i lukavu liju.¹⁴

U slikovnici *Ptičar i crna vrana* autorica prepričava avanture jednog čovjeka koji ništa nije znao raditi, osim loviti ptice, pa su ga zbog toga zvali ptičarom. On je lovio razne ptice da bi preživio. Jednog je dana ulovio vranu koja je progovorila ljudskim glasom te mu je svojom mudrošću pomogla uloviti prelijepu pticu koju je prodavao i tako se prehranjivao. Car je poželio mnogo slavuja i zatražio je od ptičara da ih ulovi. Ptičar je to učinio uz vraninu pomoć. Crna vrana, za koju je držao da od nje nema nikakve koristi, nije lijepo izgledala, nije se mogla prodati, niti pojesti, ali mu je svojom mudrošću pomogla u svladavanju brojnih teških i gotovo neizvedivih zadataka i u spašavanju njegova života. Stoga su na kraju priče, ptičar i crna vrana postali nerazdvojni prijatelji. Knjiga je poučna, bogato je ukrašena ilustracijama, a jednostavnost izričaja autorice primjerena je za niži školski uzrast djece od tri do osam godina.¹⁵

Slikovnica *Pjetlićeva družina* je priča o jednom pjetliću kojem je dosadio život u seoskom dvorištu pa je odlučio krenuti u svijet. Putem je dobio i suputnike: purana, patku, gusku, zeca i ježa. Nakon dugog hoda veselo se društvance umorilo, pa su pronašli šuplje deblo u kojem su odlučili prenoćiti. Dva gladna lovca, vuk i lija, pokušali su ih se dočepati iz debbla. Tada je nastala neopisiva zbrka, vika i dreka. To je šaljiva priča o snazi zajedništva i o tome kako su u „strahu velike oči“.¹⁶

¹³ *Mačak i lisica*. Katalog Knjižnica grada Zagreba. Pribavljeno 16.7.2019. sa <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=ma%c4%8dak+i+lisica&selectedId=63006415>

¹⁴ *Zec, medvjed, čovjek i lisica*. Katalog Knjižnica grada Zagreba. Pribavljeno 16.7.2019. sa <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=Zec%2c+medvjed%2c+%c4%8dovjek+i+lisica&selectedId=63006416>

¹⁵ *Ptičar i crna vrana*. Katalog Knjižnica grada Zagreba. Pribavljeno 16.7. sa <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=pti%c4%8dar+i+crna+vrana&selectedId=63006413>

¹⁶ *Pjetlićeva družina*. Katalog Knjižnica grada Zagreba. Pribavljeno 16.7.2019. sa <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=pjetli%c4%87eva+dru%5%beina&selectedId=63006414>

Slikovnica *Proždrlica* opisuje djevojku koja je mnogo jela i beskrajno uživala u hrani, ali srećom to se nije odražavalo na njezinu figuru. Zahvaljujući pojedenim komadima slanine, te susjedi dobra srca, Proždrlica je postala kraljevićeva žena. Kraljević je vjerovao da je njegova mlada vješta i vrijedna žena prelja, što nije bila istina. Djevojka je što igrom slučaja, što svojom dosjetljivošću, ipak opstala na dvorcu, te je sa svojim mužićem dugo i sretno živjeli.¹⁷

16.2. Usporedba izdanja Etno priča u preradi Sanje Lovrenčić s ranijim tiskananim tekstovima

Ideju za stvaranje slikovnica autorica Sanja Lovrenčić dobila je čitajući knjige Maje Bošković-Stulli, proučavateljice hrvatske usmene književnosti, u kojima su zabilježene priče starih kazivača.¹⁸ U ovom dijelu rada uspoređuju se tekstovi slikovnica *Etno priča* (2006) Sanje Lovrenčić koje su ispričane prema motivima iz bajki skupljenih u knjizi *Narodne pripovijetke* (1963) koju je priredila Maja Bošković-Stulli.¹⁹

¹⁷ *Proždrlica*. Katalog Knjižnica grada Zagreba. Pribavljeno 16.7.2019. sa <https://katalog.kgz.hr/pagesResults/bibliografskiZapis.aspx?¤tPage=1&searchById=1&sort=0&spid0=1&spv0=pro%e5%bedrlica&selectedId=63006412>

¹⁸ *Predstavljene slikovnice Etno priče Sanje Lovrenčić*. Pribavljeno 16.7.2019. sa <https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=17006>

¹⁹ Maja Bošković-Stulli završila je Filozofski fakultet. Doktorat znanosti stekla je 1961., a od godine 1952. do umirovljenja godine 1979. djeluje u Institutu za narodnu umjetnost (današnji Institut za etnologiju i folkloristiku) u Zagrebu, najprije kao asistent, na kraju kao znanstveni savjetnik. Od god. 1963. do 1973. bila je ravnateljica Instituta. Članica je nekoliko hrvatskih i inozemnih znanstvenih i stručnih društava (Hrvatsko etnološko društvo, Matica hrvatska). Član suradnik HAZU bila je od godine 1980., a god. 2000. izabrana je za redovitoga člana HAZU. Napisala je i objavila brojne radove i knjige, *Istarske narodne priče*, *Narodne pripovijetke*, *Narodne epske pjesme*, knj. 2, *Narodna predaja o vladarevoj tajni*, *Kroatische Volksmärchen*, *Usmena književnost*, *Usmena književnost nekad i danas*, *Usmeno pjesništvo u obzorju književnosti*, *Zakopano zlato*. *Hrvatske usmene pripovijetke*, *predaje i legende iz Istre*, *U kralja od Norina*. *Priče*, *pjesme*, *zagonetke i poslovice s Neretve*, *Pjesme*, *priče*, *fantastika*, *Žito posred mora*. *Usmene priče iz Dalmacije*, *Priče i pričanje: stoljeća usmene hrvatske proze*, *Usmene pripovijetke i predaje*, *O usmenoj tradiciji i o životu*. Bila je višegodišnja glavna urednica, a potom članica uredništva godišnjaka *Narodna umjetnost*. Pribavljeno 5.5.2019. sa http://info.hazu.hr/hr/clanovi_akademije/osobne_stranice/maja_boskovic_stulli

16.2.1. Usporedba teksta Mačak i lisica

Mačak i lisica priča je o lijenom mačku koji je otišao od svog vlasnika. Lutao šumom, sreo lisicu te se uselio k njoj kao njezin mladoženja. Mačak doživljava razne smiješne događaje s vukom, divljom svinjom i medvjedom. S obzirom na to da su *Narodne pripovijetke* tiskane 1963. godine tekstovi pripovijetka napisani su narječjem te se razlikuju od *Etno priča* u kojima prevladava standardni književni jezik. Pa su se tako u ranijem izdanju našle riječi poput đuvegija - mladoženja, kurjak - vuk, šušanj - hrpa lišća, divlji nerast - divlja svinja, ići na divan - otići u goste, pogoditi se - dogovoriti se i slično. Počevši od samog naslova već postoji razlika. U *Narodnim pripovijetkama* redoslijed riječi je drugačiji, pa sam naslov glasi *Lisica i mačak*. U uvodu je mačak opisan jednim pridjevom kao veliki mačak, dok je u *Etno priči* mačak detaljnije opisan i to kao lijep, velik i bijel - ali užasno lijen. Radnja i likovi su i u jednom i u drugom izdanju isti. Što znači da Sanja Lovrenčić nije odstupala od izvornog teksta. No, u tekstovima ipak postoje neki detalji koji se razlikuju. Pa tako u ranijem izdanju teksta vuk, medvjed i svinja da bi privukli mačka iz jazbine pekli su krme, dok su u verziji *Etno priče* pekli kokoš. U *Etno priči* na početku se spominje kako je mačak od svog novog vlasnika kao plaću dobio haljinu i lulu, dok je u *Narodnim pripovijetkama* njegova plaća bila samo šarena haljina, a lula se spominje tek na kraju kao nešto što je mačak uvijek imao u ustima.

16.2.2. Usporedba teksta Zec, medvjed, čovjek i lisica

Zec, medvjed, čovjek i lisica priča je o zecu, medvjedu, lisici te čovjeku koji se ne drži svoje riječi, ali koji je uspio nadmudriti lisicu i medvjeda. Ova priča je u *Narodnim pripovijetkama* također napisana narječjem, kajkavskim, za razliku od iste te priče tiskane u *Etno pričama* koja je napisana književnim jezikom. To možemo utvrditi primjerom rečenice iz iste priče u *Narodnim pripovijetkama*: „Oslobodi mene, človek, ja znam vu šumi za meda v jednom drevu, samo si dopelaj lagva pak si nakladni kuliko ti drago.“ (Bošković-Stulli, 1963). Također iz naslova možemo odmah iščitati kako je riječ o

kajkavskom narječju jer naslov glasi *Človek, zajec, lisica i medved*. Redoslijed riječi, odnosno životinja, u oba izdanja, u naslovu se razlikuju. Izuzet samog naslova, uvod, rasplet, zapleti, likovi i tema ostali su isti. Autorica Sanja Lovrenčić je ostala dosljedna priče koja je tiskana u starijem izdanju te ju prepričala u svom stilu.

16.2.3. Usporedba teksta Proždrlica

Proždrlica je priča o djevojci koja je živjela na selu i mnogo jela. Zahvaljujući susjedi djevojka se udala za kraljevića te otišla živjeti na njegov dvor. Kao i dosad i ovdje se u ranijem tiskanom izdanju pripovijeda narječjem, dok u novijem književnim jezikom. Neke od riječi koje se razlikuju u izdanjima su: ćer - kćer, larda - slanina, kraj - kralj, jom - joj, viđela - vidjela, miknuti - zamahnuti, štramac - madrac. Radnja je ostala ista, no postoje sitne razlike u tekstu. U *Etno pričama* na početku teksta Proždrlica je opisana kao djevojka koja je mnogo jela, te se navodi što je sve ona mogla pojesti te je zato i dobila taj nadimak. „I juhu, i pečenje i krumpire, i kolač. I doručak, i ručak, i večeru. I užinu. I voće i povrće.“ (Lovrenčić, 2006: 4). Dok je u *Narodnim pripovijetkama* ona opisana samo kao djevojka koja je mnogo jela. Dakle, autorica Sanja Lovrenčić je njezin nadimak malo detaljnije opisala. Nadalje, u ranijem izdanju u dijelu teksta gdje mladi kralj prolazi Proždrličinom kućom, nije opisano detaljno već samo da je kraljević tuda prolazio. Autorica Sanja Lovrenčić je opisala kako je tog dana kraljević prolazio cestom i zaustavio se baš ispred Proždrličine kuće jer je na kočiji pukla osovina stražnjeg kotača. Dodala je i novog lika kočija koji je popravljao kočiju, dok je kraljević stajao vani i čuo viku iz njezine kuće. Nakon što su isprosili djevojku i ona se preselila u kraljevićev dvor, u *Etno pričama* kraljević odlazi u lov i ostavlja djevojku da isprede tri velike sobe vune, dok u *Narodnim pripovijetkama* opisano je kako on odlazi u službu i ostavlja djevojku da isprede tri vreće vune. Dok je Proždrlica razmišljala kako će to izvesti, autorica Sanja Lovrenčić je opisala kako se nalaktila na prozor i gledala u krasan sunčan dan, te je pored nje sjedio njen mačak koji je preo i njih su dvoje ljenčarili. U ranijem izdanju teksta, mačak se ne spominje. Nakon što je Proždrlica izliječila sve tri vile, one joj se oduže tako

što će joj ispresti vunu. U *Narodnim pripovijetkama* one imaju petnaest dana za to, a u *Etno pričama* ne postoji rok, već one to učine isti dan.

16.2.4. Usporedba teksta Pjetlićeva družina

Ukratko, *Pjetlićeva družina* priča je o jednom pijetlu koji krene u svijet te na putu sretne purana, patku, gusku, zeca i ježa. Oni postanu jedna družina koja se uspije obraniti od vuka i lisice te ostanu živjeti zajedno jer im nitko nije ravan po hrabrosti i pameti. Novo i staro izdanje ove priče uvelike se razlikuju. Ovdje je autorica Sanja Lovrenčić dobila ideju stvoriti svoju verziju priče te je tako izmijenila i radnju i likove i sam naslov koji upućuje da je pijetao glavni lik što možemo primijetiti po naslovu, u *Narodnim pripovijetkama* naslov glasi *Mačak i njegova družina*. Razliku u ta dva teksta možemo dakle očitati odmah u naslovu. Jedino što ova dva teksta čini istim jest tema u kojoj jedna životinja kreće na put, upoznajući na svom putu druge životinje. Oni tako postanu jedna družina koja doživi jednu pustolovinu. No, sve ostalo je različito. U samom uvodu u *Etno priči*, *Pjetlićeve družine*, pjetlić se odluči krenuti na put jer mu je u seoskom dvorištu postalo dosadno. U *Narodnim pripovijetkama* je to nešto drugačije. Stari seljak imao je mačka koji mu je uvijek krao ribu i grizao sir. I tako se on odluči jednog dana riješiti mačka. Zaveže ga u vreću te plati jednom mladiću da ga baci u vodu. Mačak se uspije izvući iz vreće i krene lutati po svijetu. Nadalje, u verziji priče autorice Sanje Lovrenčić pijetao krene lutati svijetom i naleti na purana koji mu se pridruži. Krenu njih dvoje dalje te dođu do nekakve lokve u kojoj se kupala patka. Krene i ona s njima. Na putu sretnu gusana koji se potukao s drugim gusanom i izvukao deblji kraj, te htjede poći s njima. Krenuše oni svi zajedno u svijet. Dosadio im seoski put te skrenu u šumu i nalete na zeca. Pridruži im se i on. Zatim su sreli ježa i postali jedna velika družina. U starijoj verziji to je nešto malo drugačije, odnosno likovi se razlikuju osim jednog, pijetla. Mačak krene lutati svijetom i naleti na magarca. Magarac se požalio mačku kako su ga samo iskorištavali i tukli te je stoga otišao. Krenu njih dvoje zajedno i naiđu na ovcu koja se žalila kako su htjeli skinuti njezinu vunu. Krenu oni zajedno te sretnu pijetla koji je pobjegao od svoje vlasnice koja ga je htjela prodati. Naiđu na jaje koje im se pridružilo.

Tako su postali družina. Dolazimo tako do zapleta koji se znatno razlikuje od verzije priče Sanje Lovrenčić. No, najprije ćemo se osvrnuti na stariju verziju teksta. Kada su mačak i njegova družina došli do lokve popiti vode, u to se stvori vuk. Pijetao počne vikati svojoj družini da počne bježati. No, ovca uspije nekako ubiti vuka. Nisu ga mogli ostaviti mrtvog u lokvi pa je magarac natovario vuka na svoja leđa i krenu oni u šumu. Došli su do jedne kuće u kojoj se nazdravljao, pilo i jelo. Družina je smišljala kako će ući unutra i prepasti ih da se ljudi razbježe. Pa se počeli oni glasati. Ljudi se uplašili i pobjegli. A družina se nastanila u tu kuću. No, na kraju su svi umrli od starosti i kuća je ostala pusta. U *Narodnim pripovijetkama* ova priča ima tužan kraj. No, s obzirom na to da su to priče za djecu, Sanja Lovrenčić je to odlučila izmijeniti i priču završiti sretno. U *Etno priči Pjetličeva družina*, pjetlič koji je sa svojom družinom krenuo u svijet, odlučio je stati jer se spustio mrak. Jež ih odvede do šupljeg stabla u koje će se sakriti i prenoćiti, a jež će ostati stražariti. U to se probudi lisica i pozove svog prijatelja vuka da krenu u lov. Krenuše oni zajedno do šupljeg stabla jer su tamo već našli nekoliko puta slasne zalogaje. Lisica krene prema stablu i stane na bodljikavog ježa, a jež se pokupi unutra i počne vikati svojoj družini kako su vani lisica i vuk. Kako su se sve životinje uzbunile, počele lepetati krilima i skakutati, lisica se uplaši. Nakon što je čula da je patka viknula kako je njih šest unutra, lisica i vuk se uplaše i pobjegnu. U šupljem stablu nastalo je pravo veselje. Svi su ostali zajedno živjeti u šumi. Osim po likovima, radnji, uvodu i završetku ovih dviju pripovijetka, razlikuju se kao i ostale prethodno navedene po jeziku kojim je napisan odnosno narječju. Autorica Sanja Lovrenčić je priču napisala na standardnom hrvatskom jeziku, dok je u starijoj verziji priča napisana narječjem. Stoga neke riječi koje se razlikuju su jerbo - jer, isti - jesti, vrića - vreća, brav - ovca, peteh - pijetao, žaj - žeđ, vuder - ovdje, funestrami - prozori itd.

16.2.5. Usporedba teksta Ptičar i crna vrana

Ptičar i crna vrana priča je o ptičaru koji nije znao ništa drugo osim loviti ptice. Jednog dana uhvati vranu koje se htio riješiti ne sluteći kako je baš ona ta koja će mu pomoći da svlada teške trenutke i prepreke u njegovom životu i ostane živ. U *Narodnim*

pripovijetkama i *Etno pričama* ova bajka se razlikuje samo po raspletu odnosno kraju. Uvod je malo izmijenjen, zaplet, likovi, radnja sve je ostalo isto. Autorica Sanja Lovrenčić nije odstupala u svojoj verziji puno od starijeg tiskanog teksta iste priče. No, počevši od samog naslova u *Narodnim pripovijetkama* ono glasi *Ptičar postao car*, što se i ostvari na kraju priče. U uvodu ptičar ulovi vranu i odnese je kući svojoj ženi. Ona nezadovoljna stala vikati na ptičari da zadavi vranu, dok je autorica Sanja Lovrenčić u svojem izdanju izostavila ženu kao lik te napisala kako je ptičar ulovio vranu i sam razmišljao što bi mogao s tom vranom. Što se tiče likova, ostali su isti. Ptičar, vrana, car, gospodarica i narod, osim žene koja se ne spominje u *Etno priči*. S obzirom na to da se u *Narodnim pripovijetkama* spominje kako vrana naređuje ptičaru kroz nekoliko dijelova priče da istuče svoju ženu zbog toga što ona nije vjerovala da je vrana pametna i sposobna te da može pomoći ptičaru, te s obzirom na to da se tu radi o pričama za djecu, Sanja Lovrenčić je taj detalj odlučila izostaviti jer se tako prenosi kriva poruka djeci. Nasilje je nešto čega ne bi smjelo biti u bajkama i slikovnicama. Tema i fabula ostaju isti, no kraj se u ova dva teksta razlikuje. U izdanju *Etno priča* nakon što je car htio smaknuti ptičara bacivši ga u vatru, ptičar zatraži posljednju želju. Da zadnji put zajaše konja. Tako ptičar zajaši konja, namaže se njegovom pjenom kako ga je savjetovala vrana i prođe par puta kroz vatru ne opekavši se. Car se uplašio pomislivši što će mu takav čovjek u blizini kojemu sve uspijeva. Možda mu jednog dana uspije da zasjedne na njegov tron. Tada ga car pusti, a ptičar ode svojim putem. Vrana ga neko vrijeme slijedila, a zatim nestala. U *Narodnim pripovijetkama* to je nešto malo drugačije. Nakon što je ptičar uskočio u vatru jašući konja, izađe iz nje mlad i lijep. Svi su ostali u čudu pa tako i sam car. Htjede i on postati mlad i lijep. Uskoči i on u vatru s konjem, no nije znao da se ptičar namazao konjskom pjenom, stoga car izgori. I tako je ptičar postao car, što i sam naslov kaže.

16.3. Analiza teksta i ilustracija Etno priča Sanje Lovrenčić

16.3.1. Ptičar i crna vrana

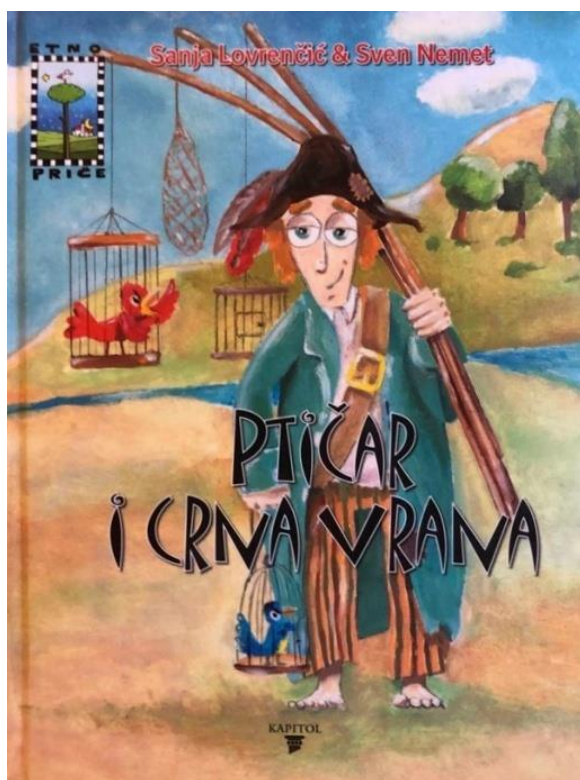
Slikovnica je vrlo kvalitetno izrađena, tvrdo uvezana, format je okomiti, nema omota, ima 15 stranica. Postoji paratekst na zadnjoj stranici. Na koricama je ilustracija ptičara koja na prvi pogled otkriva temu. Naslov je na sredini stranice, ispisan jasnim crnim slovima, na dnu je izdavač, dok su na vrhu stranice ime autorice i ilustratora. U lijevom gornjem kutu je logo cijele edicije. Ptičar je prikazan kao naivan, veseo čovjek koji se bavi svojim poslom, hvatanjem i prodajom ptica. On nosi tri krletke, jedna je prazna, u drugoj je ulovljena ptica koja se buni, dok je u trećoj crna vrana. Na jednom od štapova također visi mreža za lov. Scenografija u pozadini prikazuje ambijent njegovog posla prirodu, šumu i rijeku. Lik ptičara je postavljen na sredinu naslovnice. Boje ilustracije su tople i blago se prelijevaju. Ilustracija jasno sugerira temu, glavnog junaka i njegovu prijateljicu vranu kao i posao kojim se on bavi.

Na prvoj unutarnjoj stranici se ponavlja naslovna ilustracija samo ovaj put bez scenografije. Tekst na početku slikovnice se nalazi na gornjem dijelu stranice, opisuje glavnog lika, njegov posao i uvodi nas u radnju. Priča je to o zgodama i nezgodama glavnog junaka sa sretnim završetkom, pobjedi dobra i razvoju jednog trajnog prijateljstva. Ona započinje s tipičnim „Bio jednom jedan čovjek...“ (Lovrenčić,2006: 1). Mjesto i vrijeme su neodređeni ali s likovima cara, kneza i kraljevine znamo da je to davno prošlo vrijeme. Dalje u slikovnice tekst je na vrhu ili dnu stranice i u jasnoj je korelaciji s ilustracijom. Postoji naracija i razgovor. Većina dijaloga je u prvom licu. Ptičar ulovi crnu vranu od koje nema baš nekakve velike koristi i s kojom ne zna što bi. Sama vrana mu predlaže da ju pusti, a ona će mu zauzvrat pomagati u njegovu poslu. Ilustracija na svakoj stranici jasno tumači tekst. Priča uvodi ne baš pozitivne likove kneza i cara koji ptičaru stalno postavljaju nemoguće zadaće. Car je prikazan kao namršteni debeo čovjek, koji samo sjedi na prijestolju s krunom na glavi i smišlja nemoguće zadaće ptičaru. Ptičar je prikazan u odjeći puka često sa zabrinutim izrazom lica. Ali tu je mudra vrana koja

pomaže ptičaru. U radnju ulazi ptičja gospodarica i buduća kraljevna, tužna što ostatak života mora provesti s kraljem. Mrzi ptičara i smišlja kako mu se osvetiti.

Tekst i slika se dopunjavaju. To je priča o zgodama i nezgodama glavnog junaka sa sretnim završetkom. Za svaku zgodu postavljena je scenografija koja jasno oslikava mjesto događanja radnje i pomoćne likove. Priroda je oslikana lijepim, živim i toplim bojama. Bogatstvo kostima i odjeće pokazuje društveni položaj likova. Car je bogato odjeven, prijestolje mu je raskošno, sve je oslikano živim toplim bojama. Ptičar je niži i manji od cara. Njegova odjeća je skromna i mijenja se do kraja nekoliko puta. Crna vrana ima krunu na glavi. Sljedeći put nosi piratsku kapu ili kapu u obliku broda. Vrana je često prikazana drukčije i u neprirodnoj veličini.

Razgovori ptičara i cara se odvijaju s pozicije moći i zapovijedi. Jasno je tko je tko u njegovoj carevini. Pouka ove priče jest da ipak društvena moć nije sve, da su prijateljstvo i dobrota jači od svih nevolja. U priči postoje naracije, monolozi i dijalozi. Radnja završava sa sretnim završetkom. Ptičar, bogato nagrađen napušta svoj zavičaj i odlazi drugdje živjeti sa svojom vranom. Od uvoda radnja se zapetljava stalnim nemogućim carevim zadaćama, dok na kraju car nije odustao. Slika dominira stranicom, tekst je nekad gore, a nekad na dnu. Slika nije uokvirena. Likovi su naslikani tako da je jasna njihova društvena pozicija i posao kojim se bave. Jasno su oslikane i ljudske emocije. Kompozicija elemenata na slici dopunjava opise i stvara cjelovitu sliku ambijenta što pomaže u razumijevanju teksta.

Slika 14. Naslovna stranica slikovnice *Ptičar i crna vrana* čiji je ilustrator Sven Nemet

16.3.2. Proždrlica

Slikovnica je okomitog formata, izrađena od tvrdog kvalitetnog materijala. Na vrhu korica su imena autorice i ilustratorice. Ispod toga je lijepo naslikan naslov slikovnice. U lijevom gornjem kutu se nalazi logo cijele edicije, dok je u sredini na dnu stranice logo izdavača. Naslovna ilustracija ima središnji položaj. Ona prikazuje seosku djevojku koja „visi“ na prozoru, dosađuje se vrteći kraljevsku krunu na prstu. Prozor je uokviren ciglama koje simboliziraju kuću, kraljevski dvor. Pored nje se dosađuje njezin pratitelj, debeli, lijeni mačak s prinčevom krunom na glavi koji u ustima grize perez. Proždrlica je prikazana kao elegantna, mršava djevojka, dok debeli lijeni mačak utjelovljuje sve njezine poroke; lijenost, pohlepu za hranom, lukavost, snalažljivost i nezainteresiranost. Sve boje na koricama su tople i blago se prelijevaju jedna u drugu. Prva unutarnja stranica donosi ilustracije raznovrsne hrane, dok se na sljedećoj stranici ponavlja naslov s priborom za jelo na dnu otkrivajući o čemu je tu riječ. Priča započinje

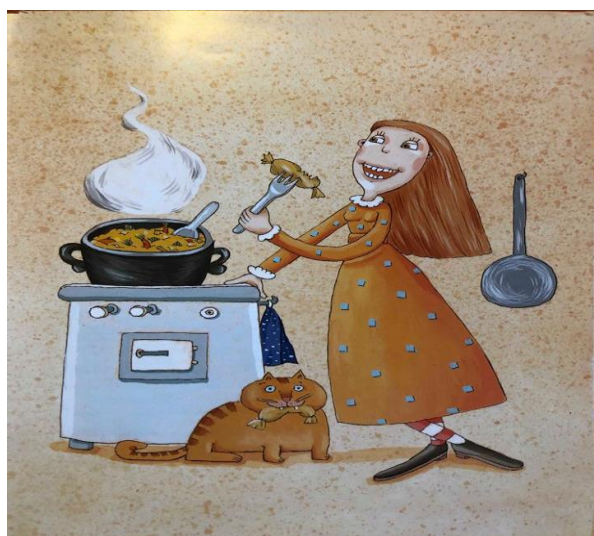
s „Bila jednom jedna žena i imala kćer...“ (Lovrenčić, 2006: 2). Iako započinje s majkom priča prelazi na kćer koja je dalje glavni junak ove priče. Ilustracija prikazuje majku i kćer. Obje nose pregače, dvije zdjele s hranom, dok majka s drugom rukom podalje od kćeri drži štrucu kruha. Da sve nije bilo baš tako idilično u odnosima majke i kćeri govori i svađa kad je kćerka radi svoje proždrljivosti požderala svu hranu namijenjenu za težake. U priču ulazi susjeda koja pomaže Proždrlici da uhvati kraljevića za zaručnika koji se vozio tim putem. Slučajan kvar na kočiji odredio je Proždrlicinu sudbinu i daljnji tijek događaja. Cijeli događaj je ilustriran kompozicijom polomljenog kotača, mačka koji proždire kobasice, drveta s ptičicom i listovima koji padaju od silne vike i svađom koja je prikazana „bla bla bla“ riječima. Događaj završava sretnim završetkom, kraljevićevom prosidbom Proždrlice.

Jedna od zadaća koju je kraljević zadao Proždrlici bila je pređenje vune za koju je susjeda posebno pohvalila Proždrlicu. Kompozicija prikazuje tri vesele ovčice koje daju vunu, tu su tri sobe predstavljene s trima vratima. Sljedeća ilustracija se ponavlja s korica i sažima cijelu priču. Proždrlica unaprijed odustaje da sama isprede vunu, ali zato smišlja kako to izvesti. Na scenu stupaju tri vile. U tom trenu Proždrlica pokazuje u čemu je nenadmašna. Vrti, baca i proždire sve kobasice. Na sljedećoj stranici dominiraju tri vile. Ona koja nije hodala jednom nogom stoji, a iza nje leži bačeni štap. Druga koja nije vidjela, sada u ruci drži naočale, dok treća otkriva uši jer je pročula. Da su vile u pitanju vidimo po različito obojenim kostimima, plaštevima, malim krilima na leđima. Na sljedećoj ilustraciji su tri ispredene vreće vune, jedno klupko i lijeni mačak s vilinim naočalama. Zadatak je obavljen ali se Proždrlica žalila mužu. On nije baš imao velikog razumijevanja. Ona smišlja kako da odgovori kraljevića od sličnih zadaća ubuduće. Donijela je s tavana punu vreću oraha. Mačak s krunom na glavi spava, pored stolića s hranom i okolo razasutim orasima. Ilustracija na drugoj strani prikazuje pospanog kraljevića koji u ruci drži sat. Radi škripanja ispod postelje ne može spavati. Da je sve smislila i izvela Proždrlica vidi se po njezinoj ruci koja viri ispod pokrivača i gura pod krevet suhe orahe.

Ovdje je riječ o snalažljivosti jedne djevojke koja jednu nezgodnu situaciju okreće u svoju korist. Mogli bismo reći da priča ne govori o iskrenosti i poštenju već da je dobro biti snalažljiv. Glavni lik služi se svojom lukavom glavom da bi prikrla svoje mane. Kraljević

je i dalje ostao sretan i naivni muž. Ilustracija na posljednjoj stranici prikazuje sretni svršetak, Proždrlica jede, ovaj puta krušku, a sretni kraljević se smiješi sa zida, dok zadovoljni mačak jede batak. Scenografija i ambijent u slikovnici su jasni. Tu je kuhinja, šporet s loncem, kraljevski dvor, sobe s vunom, vesele ovčice, bračna postelja. Tu su slike raznovrsne hrane, posebno kobasica. Nema tamnih boja, niti mračnih ambijenata. Nema oštrih crta niti prijelaza. Nema niti okvira za slike. Ponekad slika dominira cijelom stranicom, dok je tekst koji ju dopunjuje na suprotnoj stranici.

U ovoj priči što se tiče samog teksta imamo pripovijedanje i dijaloge glavnih likova. U tekstu se javlja simbolika brojeva, sedam komada slanine, tri vile, tri ovčice, tri vreće, troja vrata. Glagol oko kojeg se vrti cijela priča je pređenje. Čak se javlja i rima: jede - prede. Autorica je zajedno s ilustratoricom uspjela vješto preraditi narodnu priču.

Slika 15. Ilustracija u slikovnici *Proždrlica* čija je ilustratorica Pika Vončina

16.3.3. Zec, medvjed, čovjek i lisica

Slikovnica je okomitog formata, tvrdog uveza, izrađena od kvalitetnog materijala. Na koricama je ilustracija u bijelom okviru kao u zrcalu iz kojeg svojom veličinom iskače

medo, držeći u naručju čovjeka, zeca i lisicu. Iznad ilustracije je naslov slikovnice, autorica i ilustrator. Ispod slike je ime izdavača, a u gornjem lijevom kutu je logo edicije. Pozadina okvira je kolaž. Medo ima krzno tamnih boja. Svaki od likova drži natpis ili mu on visi na vratu; čovjek lisice, lisica medvjeda, zeko čovjeka i medo zeca. Kao da su uloge ove družine pobrkane. Lisičino krzno je crvene boje, zekino svijetlosive, dok čovjek nosi prugastu majicu i hlače zakrpane na koljenima.

Na prvoj unutarnjoj stranici je ilustracija zelene šume, prirodnog ambijenta divljih životinja. Priča započinje s „Živio u nekoj šumi neki medvjed...“ (Lovrenčić, 2006: 1). Mjesto i vrijeme su neodređeni. Ilustracija prikazuje šumu, starog medu i medvjedića kako se igraju tenisa, drugog malog medvjedića koji viri iz mračnog brloga u korijenu panja na kojem piše „brlog“. Iza medinih leđa zlobno se smijulji zeko u neprirodnoj veličini. Njihovo tenisko igralište ima mrežu i zelene je boje.

Zec se u priči pojavljuje kao zločesti, bezobrazni provokator. Pred njim se mali medvjedići skrivaju. Stari medo ga pokušava uloviti i kazniti. U potjeri za njim zapao je u granje jednog drveta. Pozadina cijele ove pustolovine naslikana je na dvije stranice u kolaž tehnici. Likovi, stvari, drveće kao da su nalijepljeni na pozadinu scene. Da je medo ljut vidi se po njegovom režanju „grrrrr“. Ilustrator stavlja ovakve uzvike i natpise da bi pojasnio dojam trenutačne radnje. Priča dalje uvodi čovjeka koji se smije medvjedovoj nesreći. On spašava medu, a za nagradu mu obećava pokazati gdje u šumi može pronaći pčele i nakupiti punu bačvu meda. Tekst je nekad gore, nekad dolje ispod kolaža.

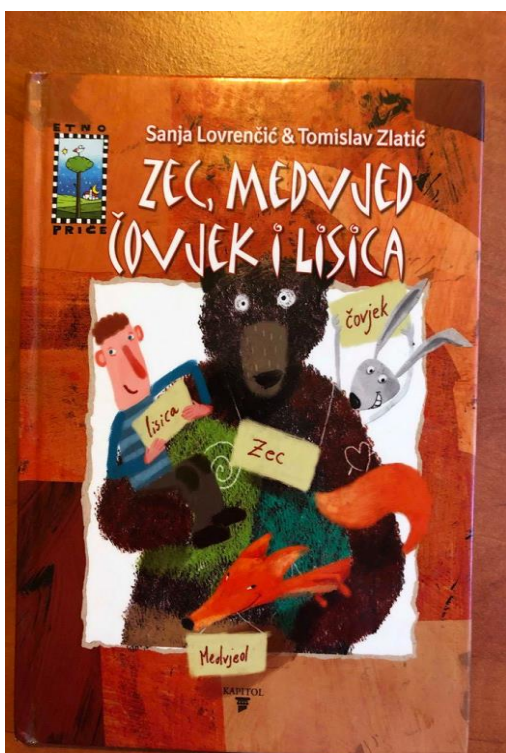
Čovjek se vratio kući s punom bačvom meda na leđima. Na ilustraciji je prikazana njegova kućica s klupicom uz zid i sa simboličnim brojem „12“. Tu je medo koji ga potajno prati da vidi hoće li se držati dogovora. Na sljedećoj ilustraciji sve je žuto kao med. Oko bačve se skupila njegova obitelj, žena i četvero djece, željna meda dok čovjek, ne držeći se dogovora priča svoju zgodu. Jedno dijete crta strašilo na bačvi dok drugo u ruci drži drvenu žlicu. Sljedeće dvije ilustracije nam prikazuju kako je medo zaskočio čovjeka na putu. Medo je ljut, upire prst i spreman je pokazati svoj gnjev, dok čovjek, pocrvenio u licu, grize prste od straha. Boje, geste i izrazi lica jasno pokazuju ljudske i životinjske emocije. U tom trenutku uskače lisica i spašava čovjeka. Dok je razmišljao kako odgonetnuti njenu poruku „Pamet ti u glavi, batina u ruci“ čovjek se dosjetio kako

prevariti medu i spasiti glavu. Sljedeća ilustracija prikazuje ogromnu vreću u koju je medo uskočio. Na dnu vreće je slovo „M“ koje asocira na medvjeda.

Lisica ipak nije tako dobra kako se čini. Uslugu spašavanja čovjeka želi naplatiti tako što će mu odgristi nos. Na slici su suprotstavljeni nos na nos, čovjek i lisica. U ogromnom strahu čovjek reagira na neobičan način, ispušta vjetrove. To je prikazano slovima iza njegove stražnjice „Prrrrrr.“ Posljednja ilustracija prikazuje sretnog i zadovoljnog čovjeka u svojoj kući punoj hrane i pića, držeći u ruci žlicu s medom. Tu je zločesti zeko, glupi medo u vreći „M“, lukava lisica i natpis „Kraj“.

Priča započinje s medvjedom i zločestim zecom, a završava sa zadovoljnim i sretnim čovjekom. Zeko je zločest i agresivan, često u neprirodnoj veličini, dok su medvjedići plašljivi. Tu je riječ o zgodama i nezgodama jednog čovjeka i nekoliko personificiranih životinja. Radnja je dinamična. Stalno se nižu nekakve avanture, zapleti i raspleti.

U međusobnoj interakciji likova odnosi pobjedu onaj koji je domišljatiji i lukaviji uz veliku dozu sreće. Geste, izrazi lica i čini jasno opisuju njihove međusobne susrete i odnose. Ti utisci su pojačani bojama koji prikazuju afekte i osjećaje. Ilustracije i tekst se međusobno nadopunjuju. Sve je puno zelenila i prirodnih boja. Dojam ilustracija pojačavaju neobični uzvici, natpisi i opisi radnji glavnih junaka. Iako je slikovnica prepuna konflikata, nigdje nema ilustracija eksplicitnog nasilja. Sve dobro i sretno završava.

Slika 16. Naslovna stranica slikovnice *Zec, medvjed, čovjek i lisica* čiji je ilustrator Tomislav Zlatić

16.3.4. Mačak i lisica

Slikovnica je vodoravnog formata. Na koricama je ilustracija mačka i lisice na žutoj pozadini koja na horizontu prelazi u plavno nebo. U lijevom kutu u gnijezdu leži kokoš. Gore je naslov slikovnice, ima autorice i ilustratorice, a u lijevom kutu logo cijele edicije. Na dnu stranice u sredini je logo izdavača. Glavni likovi ne zauzimaju središnji položaj. Mačak nosi šarenu kockastu haljinu, dok lisica nosi pregaču. Oboje imaju dugačke repove. Između njih je naslikano jedno stablo. Oboje šire ruke kao da se raduju jedno drugome.

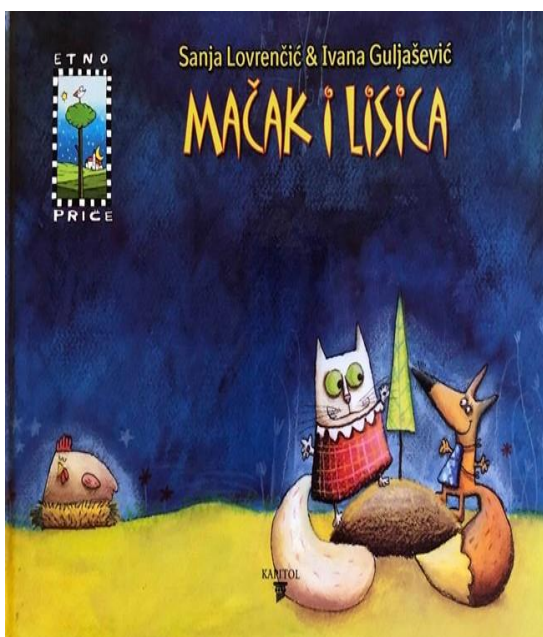
Priča započinje s „Bio jednom jedan čovjek...“ (Lovrenčić, 2006:1) kao da je glavni lik čovjek, a ne mačak koji se lijeno izležava u kuhinji. Tu je jastuk, šporet na drva s čajnikom i polica s namirnicama. Sljedeća ilustracija prikazuje svađu čovjeka i mačka, koja završava otkazom mačka. Mačak si mora potražiti drugi posao. Obojica gestama i izrazima lica pokazuju ljutinu. Mačak je ljutito podigao rep, čovjek se nalaktio, namrštitio i više, dok ih s viseće žarulje promatraju nečija dva oka. Sljedeća ilustracija prikazuje

mačkov susret sa starim udovcem. Obojica se sretna i zadovoljna dogovorom rukuju. Po dogovoru mačak je dobio obećanu šarenu haljinu i lulu.

Mačak odlazi u svijet. Susret u šumi s lisicom završava zarukama. Ambijent je mračan, ali je drveće oslikano svijetlo, dok je polumjesec žut. Mačak je zaspao u jazbini na bijelom perju. Lisica kao prava domaćica brine se za kućne poslove. Medo je iznenađen njezinom novom ulogom nevjeste. Na slici je prikazana jazbina, lisica s metlom i pregačom, znatiželjni medo, dvorište s cvjetićima, siva prašina te šuma u daljini. Tu su divlja svinja i vuk. Njih troje se dogovaraju kako da izmame mačka iz jazbine. Skupljaju drva, pale vatru i donose kokoš.

Kompozicija prikazuje mačka kako se izvlači iz brloga, pred njim je servirana pečena kokoš. Sve to promatraju vuk, medo i divlja svinja. Medo visi s grane drveta koja se savija pod njegovom težinom i puca. Ovo neobično upoznavanje je završilo potpunim kaosom. Vuku je pepeo iz mačkove lule spržio krzno, medo je pao s drveta, svinja se prestrašila i pobjegla. Kad su malo dalje u šumi došli k sebi, prepričavaju neobični susret. S drveta ih znatiželjno promatraju sova i vjeverica. Priča ne završava sretno. Zaruke su propale dok je mačak odlučio živjeti kao divlji mačak u šumi.

Tema priče su dogodovštine jednog lijenog mačka. Njegov susret s drugim likovima ove priče nije uvijek sretan. Sa svojim vlasnikom se posvađao, a zaručnicu je na kraju izgubio. Držao se jedino dogovora sa starim udovcem. Likovi u priči su dva čovjeka i nekoliko personaliziranih životinja.

Slika 17. Naslovna stranica slikovnice *Mačak i lisica* čija je ilustratorica Ivana Guljašević

Slika 18. Ilustracija u slikovnici *Mačak i Lisica* ilustratorice Ivane Guljašević

16.3.5. Pjetlićeva družina

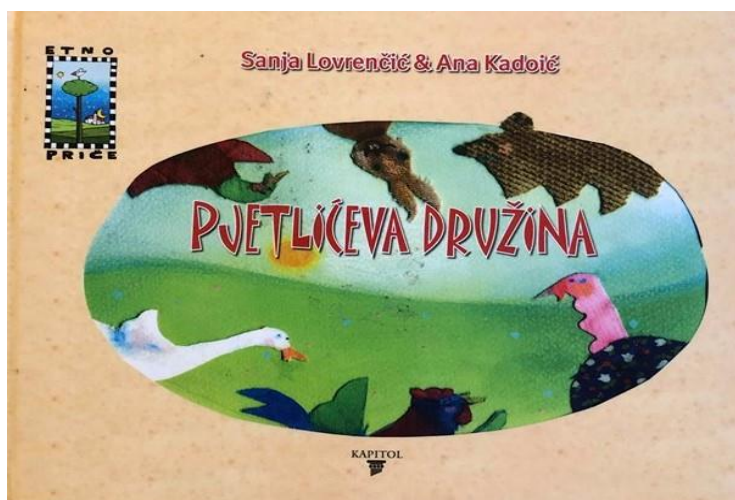
Slikovnica je vodoravnog formata, tvrdog uveza, izrađena od kvalitetnog materijala. Na gornjem djelu je ime autorice i ilustratorice s logom edicije u lijevom kutu. Na dnu je logo i ime izdavača. Na koricama u sredini se nalazi slika pjetlićeve družine kao na nekom globusu. Tu su pijetao, gusak, puran, jež, zeko i patka. Prikazan je pejzaž

širokoga svijeta u koji se družina zaputila tražeći avanture. Figure glavnih likova su izrezane i nalijepljene na pozadinu.

Sljedeća ilustracija prikazuje pjetlića u njegovom ograđenom dvorištu. Pozadina je potpuno žute boje i prelijeva se u plavu boju neba. Pijetao odluči istražiti svijet. Putujući tako, on prikuplja jednog po jednog člana svoje neobične družine. Njive u pozadini su obojene različitim. Puran ima tamno perje na kojem su otisnuti cvjetovi. Patku su susreli u mlaki ustajale vode. Mlaka je plave boje na žutoj pozadini. Zatim susreću bijelog ljutitog guska. Družini su se još pridružili jež i zec.

Kad se društvo skupilo već je stigao mrak i trebalo je pronaći sklonište za prenoćiti. Prenoćište su pronašli u deblu jednog starog stabla. Slika prikazuje ježa kako spava i čuva ulaz, dok vesela družina unutra spava. Ilustratorica Ivana Guljašević upotrijebila je tamne boje kako bi sugerirala približavanje noći i mraka. U priču ulaze gladni vuk i lisica. Lisica je crvene boje, dok je vuk sivi. Oboje pokazuju zube, prikazujući sebe kao opasne životinje. U pozadini je tamno nebo sa zvijezdama i polumjesecom, dok se u daljini vidi kućica s osvijetljenim prozorima. U pokušaju da se dočepaju družine nagaze na ježa, a cijela družina počne vikati. Vuk i lisica pokušavaju pronaći rješenje ali ih zbunjuju nepoznati povici i galama iz šupljine. Na kraju odustaju od svega i bježe. Družina se poveselila i odlučila ostati u šumi. Posljednja ilustracija prikazuje veselu družini kako napušta tamnu šupljinu u stablu.

Tema ove priče su avanture jedne slučajno skupljene družine. Uspjevši se obraniti od opasnih životinja ojačali su svoje zajedništvo i donijeli odluku da ostanu živjeti dalje zajedno u šumi. Glavni junaci su svih šest životinja koji zajedno donose odluke. Boje su tople i prelijevaju se jedna u drugu. Ilustratorica je upotrijebila blage prijelaze. Emocije likova su jasno prikazani na njihovim licima. Ne ističu se niti posebne vrline nekog od njih. Radnja se odvija u jednom danu. Mijenjaju se boje scena od svijetlih, vedrih i toplih do tamnih i mračnih. Završetak priče je sretan. Likovi su izrađeni izrezivanjem i lijepljenjem na pozadinu.

Slika 19. Naslovna stranica slikovnice *Pjetličeva družina* ilustratorice Ane Kadoić

Slika 20. Ilustracija u slikovnici *Pjetličeva družina* ilustratorice Ane Kadoić

17. KARAKTERISTIKE SLIKOVNICA ETNO PRIČA

Slikovnice edicije *Etno priče* (2006) karakteriziraju suvremena obilježja prisutna u hrvatskoj dječjoj književnosti. Autorica Sanja Lovrenčić je čitajući narodne pripovijetke preradila stare priče i stvorila nove. Svaka slikovnica donosi lijepu i zanimljivu priču, jezik je uglavnom standardni osim nekoliko nerazumljivih narodnih izričaja kao npr. kod lisice „Pamet ti u glavi, batina u ruci“. One jasno određuju vrijeme i mjesto događanja. Neke su pune veselih i smiješnih događaja sa sretnim završetkom.

Materijal slikovnica je izvrstan s kvalitetnim koricama i tvrdim uvezom. Tri od njih imaju okomiti, druge dvije vodoravni format. Svaka ilustracija na koricama je umjetničko djelo za sebe. Svaku pojedinu slikovnicu je ilustrirao drugi umjetnik svojim vlastitim prepoznatljivim umjetničkim stilom i izričajem. U slikovnicama nema nasilja iako je svaka od njih puna konfliktnih situacija. *Ptičar i crna vrana*, *Proždrlica* kao i *Pjetlićeva družina* imaju sretan završetak. Ostale su neutralne. Neki umjetnici su koristili klasične tehnike izrade ilustracija dok su se drugi koristili tehnikom kolaža.

Većina likova su, pored ljudi, personalizirane domaće i divlje životinje. One su prikazane tako da je njihova prava narav u nekim slučajevima realno prikazana, dok je u drugim izokrenuta. Tako je zeko zločest i bezobrazan, vrana mudra, medvjedići plašljivi, lisica dobra domaćica, medvjed, vuk i divlja svinja radoznali susjedi. U slikovnicama je jasno prikazana društvena moć likova. Znamo tko je car, tko ptičar, tko kraljevna itd.

Umjetnici su koristili kontrast boja da bi dočarali ambijent, scenografiju, kostime i temeljne ljudske emocije. Tako medo ima od raznobojnih komada skrpano krzno, puranovo perje je šareno, puno cvjetova, lijeni mačak nosi kariranu haljinu itd. Imamo i simboliku brojeva, ponavljanja i rimovanja. Prisutni su monolozi, dijalozi i pripovijedanje. Tekst i slika se u većini slučajeva podudaraju i nadopunjuju. Ilustracijama su ponekad dodani uzvici, natpisi, slova, brojevi koji dodatno pojašnjavaju situaciju.

Autorica Sanja Lovrenčić, zajedno s odabranim ilustratorima uspjela je stvoriti zanimljivo umjetničko djelo koje može poslužiti djeci koja se tek upoznaju s književno umjetničkim svijetom.

18. AKTIVNOSTI U SVEZI SA SLIKOVNICAMA ETNO PRIČA

Dobru i kvalitetnu slikovnicu roditelji, odgajatelji i učitelji mogu koristiti kroz različite igrovne aktivnosti s djecom. Djeca mogu igrati uloge s kojima se susreću u slikovnicama i tako bolje razumjeti sebe i svijet oko sebe. Kada govorimo o igri uloga, češće se koriste scenske lutke, a moguće je i dramska igra ili improvizacija od strane djece (Posilović i sur., 1986, prema Šišnović, 2011). Postoje slikovnice i bez teksta, no i one se mogu opisati govorom, te tako djeca stvaraju vlastite slikovnice. Takva vrsta igre kod djece će razviti osjećaj samopouzdanja i kompetencije. Osim dramskih uloga, improvizacije, čitanja priča odgajatelji i učitelji mogu organizirati i aktivnost čitanja pjesama sadržanih u slikovnicama. Prethodno navedene aktivnosti neće uvijek pratiti svoj očekivani tijek. One se mogu spontano mijenjati te postati osnova za druge aktivnosti. Upravo takve aktivnosti, do kojih se dolazi spontano imaju veliku odgojno-obrazovnu vrijednost. Vrlo je bitno naglasiti kako prilikom planiranja i realizacije aktivnosti sa slikovnicama moramo obratiti pozornost na način komuniciranja koji odrasli njeguju, te na vrijeme, prostor i materijal, te atmosferu koja će prevladavati tijekom igara (Šišnović, 2011).

Ovaj dio rada odnosi se na aktivnosti koje se mogu provoditi s djecom nakon pročitanih slikovnica. „S obzirom na to da je igra prirodni oblik učenja i razvoja djeteta, ona se treba koristiti i koristi se u nastavi. Istraživanja učinkovitosti primjene igre u razrednoj nastavi potvrdila su da je učenje kroz igru efikasnije od klasičnog načina poučavanja, dovodi do veće aktivnosti učenika, pridonosi boljoj atmosferi u razredu te sadržaji naučeni kroz igru ostaju u dugoročnom pamćenju učenika“ (Galić, Nikčević-Milković, Rukavina, 2011:101). Različitim aktivnostima možemo djeci približiti slikovnicu i u njima pobuditi interes za čitanje. Igra je učenicima najveći poticaj. Ona razvija kreativnost, koncentraciju, pamćenje, logičko zaključivanje, a osim toga učenici će kroz igru razvijati kolegijalnost prema drugim učenicima, ljubav prema radu i učiti se pravilima ponašanja. Iako se slikovnice *Etno priča* (2006), Sanje Lovrenčić ne nalaze na popisu lektira, one bi se s učenicima mogle obrađivati i na satu Hrvatskoj jezika ili na satu razrednog odijela s obzirom na to da su dio prerade narodnih bajki i da su upravo te priče dio naroda već stoljećima.

Kao upotpunjenje doživljaja slikovnice *Pjetličeva družina* moguće je osmisлити *Igru zamišljenog putovanja* u kojem će učenik krenuti u svijet zamišljajući da je on pjetlić i na putu susresti životinje s kojima bi on nastavio svoje putovanje. Morao bi obrazložiti zašto je izabrao određene životinje te kamo bi se s njima zaputio. Životinje koje bi on izabrao mogu odglumiti ostali učenici u razredu, putovanje bi se moglo održati u školskom dvorištu ili vrtu.

Djeca su jako veliki kreativci kad je u pitanju glumljenje predstave. Igre uloga vrlo su zahvalne u stjecanju iskustva kod učenika. Učenici mogu prilagoditi sadržaj prema svojim iskustvima i doživljajima, mogu mijenjati elemente priče ili sadržaj. Stoga, nakon pročitane slikovnice *Mačak i lisica*, učenici bi se mogli podijeliti u grupe i izabrati koju će scenu odglumiti ostatku razreda. Bitno je da cijela priča bude ispričana od početka pa do kraja neovisno o tome jesu li neki elementi priče promijenjeni od strane učenika.. Osim razredu, predstavu bi mogli i odigrati za Dan škole, na roditeljskom sastanku ili za kraj školske godine.

U slikovnici *Proždrljica* govori se o jednoj djevojci koja je mnogo jela, te se spominje hrana, laku ju možemo povezati sa satom Prirode i društva na kojem će se spominjati piramide zdrave prehrane. Učenicima postaviti pitanje što je Proždrljica najviše voljela jesti, a što je zapravo najzdravije i kako bi se ona trebala hraniti. Učenici bi mogli izraditi i plakat u obliku Proždrljčinog lika jer je njezino tijelo u haljini ionako bilo prikazano slično trokutu i unutar nje nacrtati piramidu zdrave prehrane.

U slikovnici *Zec, medvjed, čovjek i lisica* spominju se životinje koje ćemo rijetko kad vidjeti osim kad bi posjetili zoološki vrt. Stoga, ako je moguće organizirati s djecom odlazak u jedan zoološki vrt. U njima postoje ljudi koji se brinu za životinje te na taj način bi potaknuli kod učenika brigu i ljubav za životinje. Ako je odlazak u zoološki vrt nemoguć jer nije u gradu u kojem se nalazi škola učenicima se mogu dati lakši zadaci. Primjerice, na sljedećem satu Prirode i društva za domaću zadaću trebali bi detaljnije opisati život zeca, medvjeda i lisice. Gdje žive, čime se hrane, jesu li zaštićene i slično, te kako bi se čovjek trebao odnositi prema njima.

Igra *Memory* kod učenika razvija sposobnost pamćenja i logičkog zaključivanja, stoga je kao takva vrlo poželjna u razrednoj nastavi. Ova igra bi se mogla nakon pročitane slikovnice *Ptičar i crna vrana* odigrati tako da se na jednim karticama napišu imena

likova, a na drugim karticama njihove osobine ili njihovi postupci u priči. Kartice se okrenu na stranu na kojoj se ne vidi što je napisano i izmiješaju. Učenici će otvaranjem kartica prepoznavati i upamćivati te naposljetku i pogoditi koja kartica pripada drugoj.

19. ZAKLJUČAK

Slika kao simbol prvog reda ima ulogu da uvede malog čitača u njegovom iskustvu već poznato okruženje bez nekog posebnog znanja velikog broja riječi, sintakse i svijeta oko njega. Riječi kao simboli drugog reda su za dijete apstraktnije i daleko od njegova neposrednog iskustvenog svijeta. Slika oduševljava, lovi djetetovu pozornost i pojačava priču. Istovremeno postavljajući sliku kao konkretnu i poznatu njegovom iskustvenom svijetu i riječi kao nešto apstraktno i dalje od njegova iskustva, slikovnica širi djetetov obzor, pojačava njegovo razumijevanje i shvaćanje. Uloga ilustracija u slikovnici je da naglase, prošire, dopune, interpretiraju i ukrase tekst. Slika elaborira tekst, potičući dijete na učenje i stvaranje mentalnih slika. Slika i riječ čine sinergiju u kojoj je ilustracija prva koja privlači pozornost djeteta.

Slikovnice Sanje Lovrenčić karakteriziraju postmodernistička obilježja prisutna u suvremenoj hrvatskoj dječjoj književnosti, kao što su jezične igre, zaigranost, hiperboličnost. Stoga se može reći da se njima slikovnice Sanje Lovrenčić uklapaju u suvremene smjerove hrvatske dječje književnosti. Polazeći od narodne baštine književnica je preradila stare i stvorila nove, izvorne slikovnice za djecu 21. stoljeća.

20. LITERATURA

1. Anić, V. (1998). *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
2. Balić-Šimrak, A. i Narančić Kovač, S. (2011). Likovni aspekti ilustracije u dječjim knjigama i slikovnicama. *Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 17 (66), 10-12.
3. Batinić, Š. i Majhut, B. (2000). Počeci slikovnice u Hrvatskoj. U R. Javor (ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 23-32). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
4. Batinić, Š. i Majhut, B. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945.* Zagreb: Hrvatski školski muzej i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
5. Bettelheim, B. (1977). *Značenje bajki*. Beograd: Prosveta.
6. Bettelheim, B. (2004). *Smisao i značenje bajki*. Zagreb: Bestcopy.
7. Biti, V. (2000). *Pojmovnik suvremene književne i kulturne teorije*. Zagreb: Matica hrvatska.
8. Biti, V. (1981). *Bajka i predaja, povijest i pripovijedanje*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
9. Bošković-Stulli, M. (1963). *Narodne pripovijetke*. Zagreb: Matica hrvatska.
10. Botica, S. (2013). *Povijest hrvatske usmene književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Crnković, M. i Težak, D. (2002). *Povijest hrvatske dječje književnosti od početaka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.
12. Crnković, M. (1984). *Dječja književnost: priručnik za studente i nastavnike*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Čačko, P. (2000). Slikovnica, njezina definicija i funkcije. U R. Javor (Ur.), *Kakva je knjiga slikovnica*. (str. 12-16), Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
14. Diklić Z., Težak D. i Zalar I. (1996). *Primjeri iz dječje književnosti*. Zagreb: Divič.

15. Fabris, K. i Grgurević, I. (2010). *Bajka i dijete s a spekta junaka usmenoknjiževne i filmske bajke*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
16. Furlan, I. (1963). *Govorni razvoj djeteta*. Beograd: Savremena škola.
17. Galić, M., Nikčević-Milković, A. i Rukavina, M. (2011). Korištenje i učinkovitost igre. *Život i škola*, 57(25), 108-121.
18. Hameršak, M. (2011). *Pričalice: o povijesti djetinjstva i bajke*. Zagreb: Algoritam.
19. Hameršak, M. i Zima, D. (2015). *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o.
20. Hlevnjak, B. (2000). Kakva je knjiga slikovnica? U R. Javor (Ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 7-11). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba
21. Javor, R. (2008). *Hrvatske narodne bajke*. Zagreb: Mozaik knjiga.
22. Javor, R. (2000). Ilustriranje dječje knjige u Hrvatskoj – pregled najznačajnijih autora od 1950. godine do danas. U R. Javor (Ur.), *Kakva je knjiga slikovnica* (str. 39-52) Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
23. Kos-Paliska, V. (1997). Likovni govor slikovnice. U R. Javor (Ur.), *Dječja knjiga u Hrvatskoj i danas* (str. 88-94). Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
24. Lazzarich, M. (2011). Integracijske mogućnosti slikovnice u nastavi materinskoga jezika. *Život i škola*, 57 (26), 61-81.
25. Martinović, I., Stričević, I. (2011). Slikovnica: prvi strukturirani čitateljski materijal namijenjen djetetu. *Libellarium*, 4 (1), 39-63.
26. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb.
27. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2019). *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb.
28. Narančić-Kovač, S. (2015). *Jedna priča – dva pripovjedača*. Zagreb: Artresor naklada.

29. Painter, C. (2018). Multimodal Analysis of Picturebooks. U B. Kümmerling-Meibauer (Ur.), *The Routledge Companion to Picturebooks* (str. 420-429). London: Routledge.
30. Pintarić, A. (1999). *Bajke: Pregled i interpretacije*. Osijek: Matica hrvatska.
31. Pintarić, A. (2008). *Umjetničke bajke: Teorija, pregled i interpretacije*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Matica hrvatska.
32. Rupčić, S. (2014). Slikovnica i jest i nije dječja knjiga. U A. Bežen (ur.), *Izlet u muzej na mala vrata – prema teoriji slikovnice* (str.84-95). Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
33. Solar, M. (1982). *Teorija književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
34. Težak, S. (1969). *Interpretacija bajke u osnovnoj školi*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
35. Visinko, K. (2005). *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*. Zagreb: Školska knjiga.
36. Vranjković, Lj. (2011). Lektira u razrednoj nastavi. *Život i škola*, 57(25), 193-205.
37. Zima, D. (2011). *Kraći ljudi – Povijest dječjeg lika u hrvatskom dječjem romanu*. Zagreb: Školska knjiga.

Analizirane slikovnice:

1. Lovrenčić, S., Guljašević, I. (2006). *Mačak i lisica*. Zagreb: Kapitol.
2. Lovrenčić, S., Kadoić, A. (2006). *Pjetlićeva družina*. Zagreb: Kapitol.
3. Lovrenčić, S., Nemet, S. (2006). *Ptičar i crna vrana*. Zagreb: Kapitol.
4. Lovrenčić, S., Vončina, P. (2006). *Proždrlica*. Zagreb: Kapitol.
5. Lovrenčić, S., Zlatić, T. (2006). *Zec, medvjed, čovjek i lisica*. Zagreb: Kapitol.

Mrežne stranice:

1. *Ana Kadoić*. Pribavljeno 25.5.2019., sa <http://anakadoic.com/>
2. Cvitković, M. (2013). *Bajka i dijete predškolske dobi*. Pribavljeno 25.5.2019., sa <http://www.vrtic-markusevec.zagreb.hr/default.aspx?id=60>
3. *Clare Painter: Bloomsbury*. (2019). Pribavljeno 28.5.2019., sa <https://www.bloomsbury.com/author/clare-painter>
4. *Guljašević Ivana. Klub prvih pisaca*. (2019). Pribavljeno 25.5.2019., sa <http://www.hdkdm-klubprvihpisaca.hr/guljasevic-ivana/>
5. *Akademkinja Maja Bošković-Stulli*. (2013., 14. listopada). Pribavljeno 5.5.2019., sa http://info.hazu.hr/hr/clanovi_akademije/osobne_stranice/maja_boskovic_stulli
6. *Hrvatske nagrade za dječju knjigu*. (2019). Pribavljeno 25.5.2019., sa <http://www.kgz.hr/hr/o-nama/clanstva-771/hrvatske-nagrade-za-djecju-knjigu/2032>
7. *Sanja Lovrenčić*. (2019). Pribavljeno 5.5.2019., sa <http://www.sanja-lovrencic.com/>
8. Sherman P. *Writing Picture Books for Children*. Pribavljeno 6.7.2019., sa <http://www.writingpicturebooksforchildren.com/>
9. *Sven Nemet: Kiki i Danko : Vremeplovom kroz 20. stoljeće*. (2019). Pribavljeno 25.5.2019., sa <https://www.mvinfo.hr/knjiga/668/kiki-i-danko-vremeplovom-kroz-20-stoljece>
10. Verdonik, M. (2015). *Slikovnica – Prva knjiga djeteta – nastavni materijal*. Pribavljeno 5.5.2019., sa http://www.ufri.uniri.hr/files/nastava/nastavni_materijali/Verdonik_Predavanja_za_web_SPKD.pdf

Prilozi

Slika 1. Slikovnica *Domaće životinje*, 1885. U Batinić, Š. i Majhut, B. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: U Batinić, Š. i Majhut, B. (2017). Hrvatska slikovnica do 1945. Zagreb: Hrvatski školski muzej i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Slika 2. Slikovnica za odrasle *Sv. Nikola u Jugoslaviji*, pronađena 1918. godine u Jugoslaviji, a objavljena 1922. u *Tipografiji*. U Batinić, Š. i Majhut, B. (2017). *Hrvatska slikovnica do 1945*. Zagreb: Hrvatski školski muzej i Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Slika 3. Naslovna stranica autorske slikovnice Pike Vončine, *Emilijina vrlo neobična pustolovina*. (2019). Pribavljeno 13.6.2019., sa <https://www.mvinfo.hr/clanak/pika-voncina-predstavlja-novu-slikovnicu-emilijina-vrlo-neobicna-pustolovina>

Slika 4. Naslovna stranica slikovnice Runny Honey čiji je ilustrator Tomislav Zlatić. Pribavljeno 13.6.2019., sa <https://www.abrakadabra.com/hr>

Slika 5. Slikovnica *Semafor Filip* za čije je ilustracije Ana Kadoić dobila nagradu publike *Ovca u kutiji* 2005. godine. Pribavljeno 10.7.2019., sa <http://anakadoic.com/semafor-filip/>

Slika 6. Autorska slikovnica Ivane Guljašević *Čovječuljak Snovuljak*. (2015). Pribavljeno 13.6.2019., sa <https://planetopija.hr/kategorija/djecja-knjiga/tema/slikovnice/čovječuljak-snovuljak>

Slika 7. Autorska slikovnica Ivane Guljašević *Tri strašna zmaja*. (2019). Pribavljeno 13.6.2019., sa <http://www.kgz.hr/hr/procitajte-djeca/2014-10311/guljasevic-tri-strasna-zmaja/12198>

Slika 8. Naslovna stranica slikovnice *Kraljevićev san* čiji je ilustrator Sven Nemet. (2019.) Pribavljeno 10.7.2019. sa https://www.superknjizara.hr/?page=knjiga&id_knjiga=38398

Slika 9. Naslovna stranica slikovnice *Niko i Vilenjak* čiji je ilustrator Sven Nemet. (2019). Pribavljeno 13.6.2019., sa <http://www.knjigolov.hr/katalog/Evelina-Rudan-Sven-Nemet/Kraljevicev-san/32204>

Slika 10. Ilustracija iz *Šume Striborove* Cvijete Job. Nagrada *Grigor Vitez* za ilustraciju 1967. Pribavljeno 16.6.2019., sa <https://www.knjizara-dominovic.hr/Artikl/NIKO-I-VILENJAK>

Slika 11. Naslovna stranica *Bila jednom jedna plava*. Pribavljeno 10.7.2019., sa <https://library.foi.hr/lib/knjiga.php?B=20&sqlx=42446&ser=&sqlid=20&sqlnivo=&css=&H=&U=KANI%8EAJ,%20Pajo>

Slika 12. Naslovna stranica *Kako je krokodil Marko pronašao svoj dom*. (2016). Pribavljeno 10.7.2019., sa <https://shop.skolskaknjiga.hr/kako-je-krokodil-marko-pronasao-svoj-dom.html>

Slika 13. Naslovna stranica dječje knjige *Zmajevi i vukodlaci*. (2016). Pribavljeno 10.7.2019., sa <https://shop.skolskaknjiga.hr/zmajevi-i-vukodlaci.html>

Slika 14. Naslovna stranica slikovnice *Ptičar i crna vrana* čiji je ilustrator Sven Nemet. U Lovrenčić, S., Nemet, S. (2006). *Ptičar i crna vrana*. Zagreb: Kapitol.

Slika 15. Ilustracija u slikovnici *Proždrlica* čija je ilustratorica Pika Vončina. U Lovrenčić, S., Vončina, P. (2006). *Proždrlica*. Zagreb: Kapitol.

Slika 16. Naslovna stranica slikovnice *Zec, medvjed, čovjek i lisica* čiji je ilustrator Tomislav Zlatić. Pribavljeno 5.5.2019., Lovrenčić, S., Zlatić, T. (2006). *Zec, medvjed, čovjek i lisica*. Zagreb: Kapitol.

Slika 17. Naslovna stranica slikovnice *Mačak i lisica* čija je ilustratorica Ivana Guljašević. U Lovrenčić, S., Guljašević, I. (2006). *Mačak i lisica*. Zagreb: Kapitol.

Slika 18. Ilustracija u slikovnici *Mačak i Lisica* ilustratorice Ivane Guljašević. U Lovrenčić, S., Guljašević, I. (2006). *Mačak i lisica*. Zagreb: Kapitol.

Slika 19. Naslovna stranica slikovnice *Pjetlićeva družina* ilustratorice Ane Kadoić. U Lovrenčić, S., Kadoić, A. (2006). *Pjetlićeva družina*. Zagreb: Kapitol.

Slika 20. Ilustracija u slikovnici *Pjetlićeva družina* ilustratorice Ane Kadoić. U Lovrenčić, S., Kadoić, A. (2006). *Pjetlićeva družina*. Zagreb: Kapitol.